OD LITIJE DO ČATEŽA
NI SAMO LEVSTIKOVA POT®

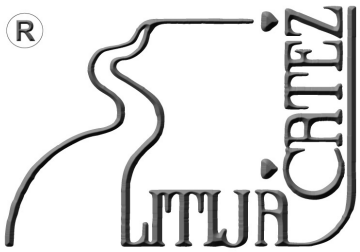

Sevno, 10. november 2007

http://www.levstik.si *** e-pošta: info@levstik.si, info@bregar.si

Knjiga je izdana ob izvedbi mednarodne prireditve 21. popotovanje po Levstikovi poti

OD LITIJE DO ČATEŽA NI SAMO LEVSTIKOVA POT ®

Urednik:	Rudi Bregar
Avtorji besedil:	Rudi Bregar, Karmen Sadar, Joži Vovk, Marta Krpič, Anton Kovič, Občina Trebnje
Fotografije:	Rudi Bregar, Luka Bregar, Jaka Bregar, Martin Brilej, arhiv Levstikove poti
Naslovnica in ovitek:	Matej Zupančič
Tehnično urejanje, oblikovanje in grafična priprava:	Bojan Ferk, Irena Gmajnar
Cena:	Brezplačno v okviru prijavnine na prireditvi, v prodaji 4
Izdal:	Narava Bregar k.d., Sevno 2007
Internetna izdaja:	www.levstik.si
Za izdajatelja:	Rudi Bregar

Vse pravice so pridržane. Noben del te knjige ne sme biti reproduciran, shranjen ali prepisan v katerikoli obliki oziroma na katerikoli način, bodisi elektronsko, mehansko, s fotokopiranjem, snemanjem ali kako drugače, brez predhodnega dovoljenja lastnikov avtorskih pravic®.

Znak in ime Levstikova pot sta registrirani blagovni znamki pri Uradu za varstvo intelektualne lastnine Republike Slovenije.

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

796.51(497.4-12)(082)

OD Litije do Čateža ni samo Levstikova pot / [avtorji besedil Rudi Bregar ... [et al.] ; uredil Rudi Bregar ; fotografije Rudi Bregar ... et al.]. - Primskovo : Narava Bregar, 2007

ISBN 978-961-91184-7-4
1. Bregar, Rudi
23583385

Zbor svetega Nikolaja Litija

Zbor svetega Nikolaja Litija sestavlja preko štirideset mladih pevk in pevcev. V času delovanja se je razvil v vrhunski pevski zbor priznan doma in v tujini. Koncertira na največjih slovenskih odrih, sodeluje na mednarodnih festivalih in pripravlja samostojne koncerte. Na državnih in mednarodnih tekmovanjih se uvršča na najvišja mesta in prejema številne posebne nagrade. Odlikuje se po izredno muzikalnih in prepričljivih izvedbah skladb, tako starih mojstrov kot tudi sodobnih avtorjev. Deluje kot litijski župnijski zbor, pod okriljem Nove kulture Litija in je član evropske zborovske zveze Europa Cantat.

V dosedanjem delovanju zbora imajo posebno težo prvo mesto in zlata plaketa na državnem zborovskem tekmovanju "Naša pesem 2005" v Mariboru, drugo mesto in prejete vse posebne nagrade na mednarodnem zborovskem tekmovanju Maribor 2004 in tretje mesto v programu monografskih del na 45. mednarodnem zborovskem tekmovanju "C. A. Seghizzi" 2006 v Italiji. Novost v slovenski prostor je prinesla zgoščenka "Božična luč" z izbranim opusom angleškega skladatelja Johna Rutterja. Na razvoj zbora je pomembno vplivalo sodelovanje s svetovnim mojstrom gospela in spirituala Paulom A. Smithom iz ZDA in izvedba dvodnevnega seminarja črnske duhovne glasbe.

Zbor je že sodeloval in koncertiral z mnogimi priznanimi umetniki in ansambli, med drugim s Simfoničnim orkestrom RTV Slovenija in dirigentom Davidom De Villiersom, Stankom Arnoldom, Marcosom Finkom, Zoranom Škrinjarjem in orkestrom Simfonija Luwigana. Posebej za zbor pišejo zborovske novitete priznani slovenski skladatelji, kot so Damijan Močnik, Ambrož Čopi, Nana Forte in drugi.

Pevce še posebej povezuje iskrena in močna izkušnja duhovne glasbe. Zbor od ustanovitve leta 1997, ob pomoči korepetitorja Janeza Klobčarja, vodi **Helena Fojkar Zupančič.**

Vabimo vas na **koncert ob 10. rojstnem dnevu Zbora sv. Nikolaja,** ki bo istega dne, kot pohod po Levstikovi poti - **10. novembra 2007 ob 19.30 uri v cerkvi sv. Nikolaja v Litiji.** Na koncu prijetnega popotovanja še nekaj lepega za ušesa!

WWW.LITIJA.ORG

Marta Krpič

OŽIVLJENO POPOTOVANJE

Objavljeno v reviji Zdravje, številka 321, leto 2006

Pred dvajsetimi leti se je v starem mestnem središču Litije zbralo 397 ljubiteljev pohodov iz vseh koncev Slovenije in se prvič odpravilo po poti, ki jo je v potopisu Popotovanje od Litije do Čateža opisal pesnik in pripovednik Fran Levstik. Odslej se na Martinovo soboto (letos 11. novembra) v Litiji vsako leto zbere množica ljudi, ki se odpravi po tej prijetni in ne preveč naporni poti ter podoživlja Levstikovo pripoved o lepotah krajev ob poti, o ljudeh in o svojih doživljajih.

Staro mestno jedro Litije

Cerkev sv. Martina v Šmartnem pri Litiji

Seveda je ta 21 kilometrov dolga pot primerna za hojo in nabiranje kondicije skozi vse leto, je pa prav posebno doživetje, če jo človek prehodi na dan, ko se je nanjo odpravil tudi Fran Levstik. Pot je v dvajsetih letih, odkar so jo oživili, postala priljubljena in znana po vsej Evropi.

Izhodišče množičnega popotovanja je Levstikova ulica v starem mestnem središču Litije. Po dveh kilometrih hoje prispemo v Šmartno pri Litiji. Pri šmarski cerkvi pot zavije proti Radečam, mimo klavnice proti Slatni, in nekoliko višje se pred popotniki odpre čudovit razgled.

Od tod vodi pot skozi gozd do Jelše, nato po odprtem slemenu z lepim razgledom do zaselka Rodni vrh s tremi domačijami. Tu je pravo križišče označenih poti. Z desne strani, iz smeri Velike Kostrevnice v dolini, vodita do križišča Badjurova krožna pot in Zasavska planinska pot. Zasavska planinska pot preči vozno pot in se spusti čez sleme navzdol v Cerovico, Badjurova krožna pot pa gre skupaj z Levstikovo potjo do vrha Preske.

Medvedova, 150 let stara sušilnica sadja

Druga kontrolna točka ob gasilskem domu na Libergi

Z Rodnega vrha je le 400 metrov do Liberške cerkvice s pokopališčem. Tu leži na višini 400 m zaselek Bič (B'č), kjer si je vredno ogledati poldrugo stoletje staro Medvedovo sušilnico sadja. Nekoliko naprej je ob gasilskem domu na Libergi na množičnem popotovanju kontrolna točka za drugi kontrolni žig. Vasica Liberga leži na desnem slemenu hriba. Sledi še nekaj strmine mimo prvih stanovanjskih in počitniških hiš do osrednjega dela vasi Preska, kjer je levi odcep za Tisje.

Preska

Nekoliko naprej je razpotje, kjer se lahko odpravimo do vrha Grmad in nadaljujemo po tako imenovani severni trasi proti Gobniku (to pot opisuje Fran Levstik) ali pa se odločimo za krajinsko precej zanimivejšo južno, planinsko traso množičnega popotovanja skozi Primskovo.

Pogled z Ježnega vrha proti Šmartnem in Kostrevnici

Cerkev sv. Petra na Ježnem vrhu

Po južni strani

Zagotovo je to pot skozi najlepše predele tega območja. Še pred Ježnim vrhom se odpre čudovit razgled proti Šmartnem, oko pa seže vse do tja, kjer meglice ob morebitnem slabšem vremenu zakrijejo vrhove.

Na Ježnem vrhu je za ogled zelo zanimiva cerkvica sv. Petra. Pot se ves čas rahlo spušča, na njej srečujemo prijetne domačine in uživamo v lepi krajini s številnimi starimi objekti, kot so toplarji, kozolci, kašče ... Pot se nadaljuje proti Vinjem vrhu in Poljanam, kjer se odpre pogled na cerkev sv. Lucije v Mišjem dolu na desni, naravnost pa je Primskova gora s tremi cerkvami.

Marijina cerkev na vrhu Primskove Gore

Pogled iz Sevnega proti Dolenjski

Cerkev sv. Janeza Krstnika na Dolnjem vrhu

Poleg cerkva si lahko tu ogledamo grob Jurija Humarja, čudodelnika s Primskovega. Nato zavijemo levo proti Sevnem, od koder v lepem vremenu vidimo vse do Gorjancev, Kočevskega in celo do Snežnika. Po obronkih nadaljujemo pot do Gornjega in Dolnjega vrha, do tretje kontrolne točke. Velja si ogledati cerkev sv. Janeza Krstnika in potem nadaljevati pot skozi gozd proti Zagriču in Razboram in do cilja na Čatežu.

Razbore s pogledom na romarsko cerkev na Zaplazu

Čatež, še malo do cilja popotovanja

Po severni poti

Grmade, najvišja točka popotovanja

V primeru severne trase se na razpotju odpravimo do samotne kmetije pri Lokarjevih (680 m). Med drugo svetovno vojno je tod mimo potekala nemško-italijanska okupacijska meja, ostanki so vidni še danes.
Levstikova pot se loči od glavne poti in na Grmadah (hrib je dobil ime po grobovih, grmadah, ki so bili vidni še pred nekaj leti) zavije navzdol proti Gobniku. Tod je v Levstikovih časih vodila glavna pot med Moravčami in Litijo, kamor so kmetje nosili prodajat češnje in druge pridelke.

Kmalu po prihodu na Gobnik se odpre pogled na okoliške domačije, vinograde in zidanice. Na Gobniku lahko zavijemo proti Bojčevi zidanici, kjer je nastajalo jedro Levstikovega potopisa, sicer pa se do Moravč vseskozi spuščamo v dolino. V Moravčah si je vredno

Hiša Tone zidarjeve

Resnkova kašča – kontrolna točka

ogledati domačijo Tone Zidarjeve, kamor je rad zahajal tudi Levstik. Nekaj metrov naprej pa je Resn'kova kašča in tretja kontrolna točka za popotnike, ki se odpravijo po tej smeri.

Pot po moravški dolini je ravna in vodi mimo ostankov gradu Turn ter nekoliko naprej zavije z glavne ceste desno proti naselju Okrog. Tu pa popotnika čaka vzpenjanje skozi gozd, pa spet navzdol, in za konec še dokaj strm klanec proti cilju. Že od daleč vidi zvonik čateške cerkve. Do cilja ni več daleč. Tu dobi v svoj dnevnik še četrti, zadnji kontrolni žig.

Fran Levstik

POPOTOVANJE IZ LITIJE DO ČATEŽA

Bilo je letošnjo jesen o svetem Martinu. Napotiva se na Dolenjsko jaz in moj prijatelj, ki ga imenujem Radivoja, ker ni vsakemu človeku všeč, da se njegovo ime raznaša po knjigah od ust do ust. Vem, da jih je dovolj, ki tega komaj čakajo; ali nikdar niso bili vsi ljudje enaki pa tudi ne bodo.

Zjutraj ob osmih odrineva iz Litije, vzemši starikavo babo, da nama je odnašala in pot kazala. Nisva šla zdaj šele prvič v te kraje, ali nikdar še ne po tej poti; bila je tedaj obema neznana.

Iz Litije se pride najprvo v Šmartno, ki ni prevelika, pa čedna vas, da bi se lahko imenovala trg. Do tukaj gre široka, gladka cesta, ki drži dalje proti Šentvidu. Kakor hitro ostane Šmartno za hrbtom, precej se začno stiskati hribje od obeh strani; njive in travniki med njimi so vedno ožji. Kdor hoče iti na Čatež, kakor sva midva misel imela, mora v Kostrevnici zaviti z ravne ceste na desno roko v hrib po grdem kolovozniku, da še kmet ne vem kako drva po njem izpeljava; pa vendar je dejala baba, da pride časi celó kočija sem dol, kadar se gospoda iz dolenjskih graščin pelje do Litije, potem pa dalje po železnici. Zdaj neki merijo drugo cesto, ki bo krajša, pa vendar ne bo imela tako zaprtih klancev.

Koračila sva z debelimi gorjačami po strugah in jarkih; babúza pa je pravila to in to, vendar nič takega, da je vredno opomina. Vprašam je, ali znajo v njenem kraju ljudje še kaj narodnih pesmi, pa mi ni vedela povedati; le v Šmartnem je kazala eno samo ženico, ki poje od Jezusovega trpljenja sedemdeset razdelkov dolgo pesem in tudi še drugih takih.

Poezija našega naroda umira; samo kaka babuška še zna odlomek te ali one stare junaške pesmi. Naselile so se med nami, posebno v Gorenjcih, kratke vrstice, zložene po nemški navadi. S pravljicami je skoraj tudi ravno taka. Minila je doba, ko se je skladalo in pelo. Kar se ni še do zdaj nabralo, poslej se ne bo dobilo več dosti izvirnega. Ako bi mi tudi imeli Vuka, nimamo pesmi, da nam bi jih zbiral, in ko bi prav imeli pesmi, gotovo nam bi manjkalo Vuka; saj še to, kar je cvetelo med ljudmi, nam je moral pokazati neslovenec - Korytko.

Pot je bil zmerom enak. Šli smo zdaj skozi borovje in smrečje, zdaj po golem nizkem grmovju. Malokje je stala majhna kočica revnega osebenjka. Za nami so se dvigali ono stran Save beloglavi snežniki; pred sabo pa, tako tudi na levo roko, imeli smo same gozde. Le na desno, po daljnih gorah, vidiš tu in tam kako prijazno cerkvico. Najbliže ti je grad Wagensberg, dobre pol ure za Šmartnom, tikoma ravnine, strugi podobne. Zidan je vrh strmega, pa ne previsokega hriba, ki je enak seneni kopíci. Nekdaj ga je imel Valvasor

in slovečemu pisatelju v čast se imenuje še zdaj ena soba Valvasorjeva; v njej nihče ne stanuje. Tako je ukazal knez Windischgrätz, ki je nedavno kupil to graščino.

Poldrugo uro od Litije klanec nekoliko poneha, pa ne za dolgo. Ni dosti ravnine, pa tudi to si je obrnil človek v svojo korist, kakor ti kažejo njive in hiše, tod in tam raztresene. Vidijo se tukaj že prvi vinogradje in vesel se čutiš, da si na Dolenjskem; ali kapljica teh trt je še kisla; svet ni še dovolj zaslonjen pred mrzlimi snežniki. Temu kraju se pravi na Libergi. Tik pota stoji cerkvica brez duhovnega, pa ima pokopališče. Še kmalu nisem videl na kmetih tako čednih grobov. Skoraj vsaka gomila je otrebljena in posajena z okroglimi kamenci, kakor imajo navado pri mestih. Ne vem, je li cerkovnik tako domiseln ali imajo ljudje toliko spoštovanja do mrtvih.

Kolovoznik se je obrnil kmalu spet navkreber in čez majhne pol ure pridemo do gostega bukovja.

“To je hosta turenske graščine”, pravi bábina.

Radivoj odgovori: “Saj se precej pozna, da ni kmetova, ker je gosta in lepa. Kmetu ne dela nobena stvar tolikega nepokoja kakor lep, zaroden les. Nima prej miru, da ga izpridi; zato je pa dandanes povsod že tako malo drv. Prejšnje čase je bila marsikje dana kmetom pravica na grajskem sekati za domačo potrebo; tudi lastne gozde so imeli. Ali kako se je ravnalo! Povénil je, potlej pa pustil, naj segnije na mestu, če se mu je le zdelo, da klada ne pojde rada na dvoje. Še celó, kadar je šel zelenje obirat, ako je naletel na dolgo bukev omladnih vej, kaj je storil, če ni mogel ali hotel nanjo? Da le ni bila predebela, posekal jo je zavoljo koša mladik. Videl sem nekdaj Laha, ki je bil zalezel visoko na okleščeni, lepi smreki vranje gnezdo. Ker ni mogel do njega, hotel je po vsej sili drevo izpodrobiti. Ravno tako grdo se je pri nas delalo. Dejali so: ` Drv ne bo nikoli pomanjkanja.` Pa že zdaj mora na kupílu kuhati in greti se skoraj vsa spodnja dolenjska stran. Pa kaj šele bo?”

Modrovanju svojega prijatelja sem se jako začudil, baba pa še bolj.

Vprašam je, kako se tukaj pravi.

“Na Preski,” odgovori.

Slovenec ima dosti krajev, posebno pa gozdov, ki jih tako imenuje. Bržkone so bili ondod nekdaj preséki, narejeni za mejo hostam sosednjih gospodarjev, od tod menda ime.

Dalje grede smo videli tri grmade eno za drugo. Pravila je žena, da so v tem gozdu nekdaj prebivali hudi tolovaji. Stregli so popotne, jemali jim, kar se je zatélo, pa tudi pobijali jih. Ravno tukaj bi trije bili ubiti. Na široko po slovenski zemlji je navadno, da se meče na tako

mesto, kjer je kdo z nesrečno smrtjo umrl, vejica ali kamen ter se govori: 'Bog se usmili tvoje duše!' Lepo je, da se miluje še po smrti človek, ki je moral nehotoma pustiti zemljo; morda še mlad in željan sveta in života, negotov za popotovanje do neznane dežele, ki se je boji vsak: bogat in siromak, pobožen in hudoben. Vselej sprelete človeka bridke misli, kadar ide mimo take grmade. Narod sploh trdi in veruje, da se ne sme raznesti ali zapaliti dračje, ki leži v žalosten spomin, ker bi mrtvec na onem svetu potem ne imel pokoja; hodil bi strašit in klicat, dokler bi zopet ne dobil novega kupa. Vendar časi poredni pastirji zanetijo ogenj ali pa razmečejo veje; pa kmalu pride kdo, ki v novo suhovine in kamenja navrhováti. Ta šega je še gotovo ostanek iz poganskih časov.

Ko do razpotja pridemo, vpraša žena, hočeva li čez Gobjek ali po Štorovju.

Radivoj odgovori: "Le na Gobjek! Pravijo, da je krajša pot, in tudi je Gobjek najbolj sloveča vinska gora, kar jih je tukaj v obližju."

Hrib se je prevalil. Kakor je bilo dosihdob navkreber, tako smo zdaj začeli iti navzdol. Bilo je blato in pot še neprijetnejša zato, ker ima skoraj ves ta hrib ilovo prst z drobečim se, belim laporjem. Hosta je kmalu nehovala; samo še kak dob ali kostanj, ki ga je tukaj mnogo, nam je zaslanjal razgled. Počasi zmanjka vsega drevja. Odpre se pred nami dolenjska dežela. Proti jugu stoje Gorjanci, proti severu Kum, ki teh krajev prehude burje in mraza váruje; pred nami pa se na obe strani prijazno dviguje gorica za gorico z belimi zidanicami, z vinskimi hrami. Na desno vidiš Zaplaški hrib z rdečo streho nove romarske kapele; na levo v dolini pojo zvonovi svetokriški, kjer sta dva duhovna. Zemlja ima, posebno v tem kraju, ves drugačen obraz kakor pa na Gorenjskem. Širokih polj, velikih travnikov ni; le ozka, zelena riža je tu in tamkaj med hribi in goricami. Tudi vasi niso velike, hiše raztresene, večidel zidane, pa tudi lesenih obilo. Kjer je bliže vinograda, ondi si kmet najraje stavi poslopje, da le more in sme. Nekatera vas je pol ure dolga, pa ima komaj trideset tod in tam raztaknjenih koč.

Ura je bíla enajst. Nismo šli več dolgo, kar pridemo do prve zidanice. Ker se je ravno praznoval svetega Martina dan, zato je bil hram tudi odprt. Stalo je mnogo ljudi pred sodom v glasnem pogovoru; vino jim je majalo jezike. Gledali so in kazalo je, da bi nam radi veleli pit; pa menda si vendar nihče ni upal, ker smo bili čisto neznani.

Idemo dalje, pa ne predolgo; kmalu najdemo drugo zidanico odprto. V nji so bili trije možje nakrižne dobe. Starec, hramu gospodar, pokliče najino ženico: "Tara, ne pojdeš pit? Danes ga pije, kar leze in gre, da ga le ima. Ne veš, da martínovamo? Nocoj ga bomo krstili, če je božja volja."

Tare je mikalo, pa vendar ni vedela, kaj bova midva rekla.

Starec, dejali so mu Bojec, brž vidi, kaj ima baba za bregom, pa se k nama obrne: “Menda se tudi gospodoma ne bo storilo inako, če stopita bliže soda. - To bom sam izpil; potlej bomo pa drugega.” S temi besedami nagne leseni vrč, dleskne z jezikom in pravi: “Letos je dobro, hvala bogu!”

Bojec je bil čuden mož. Lice je imel rdeče, pa tako nabrano kakor suha hruška. Trdno se je držal stare noše, zato pa tudi ni imel oprt in platnene hlače so mu nizko opletale. Dandanes je že malo takih dedov. Zginili so klobuki z dolgimi kraji pa nizkim oglavjem; mi le raje nosimo oglavje bolj visoko. Veselil sem se časi že od daleč, ako je od kod po cesti primigalo široko pokrivalo, ki je branilo dežja in sonca; veselil sem se rdeče opasíce in čevljev, ki so imeli golenice proti gležnju zavihane. Živel je pri nas možiček, stara grča, ki ni mogel dobiti pri nobenem klobučarju, v nobenem sejmu, v nobeni starini klobuka po svoji všeči. Kaj stori? Ureže si palico in gre noter v Kranj pa si ga da tamkaj delati. Mi se trdoglavo držimo starih reči, zlasti pa Gorenjci, ki imajo pregovor: “Stara petica, staro žito pa star mož!” Rad bi vedel, ali se Ločanje še nosijo tako, kakor so se nekdaj. Imeli so hlače do pod pazduhe, na hrbtu je pa čepela majhna záplata, ki so ji rekli jopič, da je bil ves človek tak, kakor bi ga v brenti prinesel.

Rečem Radivoju, da le pojdiva za Taro, ki ni čakala, da bi se ji dvakrat velelo. V hramu je bilo dosti razvlake: trije sodje, poldruga motika, stoli; tu in tam kak vinjak, pol banjke, vrči; miza na treh polomljenih nogah; držala je vse polno drobtin, črnih in belih, pa tudi polovico orehove potice in lep kos gnjati. Dade nama vsakemu svoj stol in pila sva iz obilega vrča.

“Letos je lahko dobro,” veli Končina, prav nizek možič kakih tridesetih let. “Saj smo pa tudi imeli vročino in sušo, da nas Bog vari! Kdor je trgal šele po deževju, tisti ga ima več, kaj da je tudi bolj vodeno.”

“Štiriintridesetega, to je bila pijača, to! Letošnje vse nič proti onemu,” pravi Hostnik, človek pri petdesetih letih, pa še jako trden in zelo velik. - Tukaj so ljudje bolj majhni, ali čvrsti in zatrepáni.

“Enajstega je bilo pa še boljše,” zavrne Bojec. “Štiriintridesetno je imelo preveliko moč, da je vznak metalo; še mrli so od njega, mrli; ono pa dobro v ustih, zdravo v telesu. Ravno sem bil na Savi pri brodnikih; nikoli ne bom pozabil, kako se je živelo tiste čase! Pil si ga za petico ti pa še kdo poleg tebe, kdor si bodi, od jutra noter do večera; nazadnje ti je pa še prinesel drobiža iz petice, tekma se ni rado sešlo. Zdaj se je pa vse predrugačilo: brodnikov ni več, vino je drago! Naj bo, saj ga pridelujemo. Do smrti bomo že kako! Petinosemdeset let niso mačkine solze, kaj menite!”

"Pa ste še dečko še," pravi Končina. "Če Bog da, še ga bomo zdravi pili, da bi le trta spet rodila. Vinstvo je bilo že dolgo ničevo. Letošnjemu res ne more človek, da bi dejal: 'Žal ti bodi!' Samo premalo ga je. Midva z babo ga imava dve mali vedri manj od lani."

Bojec odgovori: "Po tistih gorah, ki leže bolj nizko ali pa proti burji, da ga je bil dosegel mraz,* tam ga je res nekaj manj. Kaj pa čemo? Kdo si ga je bil še toliko v svesti? Jaz ga imam pa vendar več od lani; moj nograd je dobro visoko in gleda proti poldnu. To ti je lega za trto, vidiš!"

Hostnik se oglasi: "Bojec, ne bodi hud, ako rečem, da je moje boljše, daravno mi nograd ne leži tako v zglavju gobenske gore kakor tvoj."

Te besede niso ustregle. Dolenjec ne posluša rad, če se povzdiguje drugo vino pred njegovim. Kadar si v hramu, hvaliti ga moraš, če te prav za ušesom praska, sicer mu ne ugodiš. Tudi Bojec ni molčal.

"Hostnik," pravi, "ti še ne veš, kako je dobremu vinu ime! Kaj meniš, da tisto velja, ki je dolgo sladko? Le ti semkaj pogledi, kako se je moje ubrisalo! Kje imaš ti takega? Res je bolj reznó, pa bo tudi bolj držéče. Vaša sladkál vam bo še nagajala, preden bo leta konec. Saj vendar pámetujem nekaj let, pa ne vem takega, da bi se bil mošt grénca branil tako dolgo kakor letos nekateri, pa ne vsak. Gospodje tudi vedo, kaj je dobro; le čaki, zdaj bomo pa onega."

Urno podstavi leseno posodo in natoči beline, potem pa zopet začne ponujati naju: "Le v slast ga! Saj ga je Bog dal, ni zrastlo na srcu. Založje gnjati ali potvice bi tudi menda ne bilo odveč; saj imamo, hvalo bogu, oboje, kar komu bolj dobrí. Po jedi se grlo nekako zaželi mokrote. Ali ni res dobro?"

Hvalila sva, daravno se je upiralo, ker je bilo še dopoldne; pa tudi se je nama zdelo premlado. Dolenjec pa ga ne pije nikoli tako rad kakor jeseni, nikoli se mu ga tako malo ne smili. Takrat je vse dobre volje, malo in veliko, mlado in staro. Kdor nima sam nograda, pa gre od hrama do hrama okoli prijateljev. Tako je do blizu božiča. Šele potem, ko sod poje, začno tudi skopovati z vinom. Po vinskih krajih so ljudje sploh bolj radodarni - še preveč. Manj rezní so, bolj prijazni od Gorenjca, pa tudi pokornejši. Človeka v suknji so veseli v hramu. Radi ga poslušajo, če kaj pripoveduje, vendar ga ovínijo, ako le morejo, ker je to górniku in njegovemu pridelanju velika čast, pa ne bom rekel, da bi se jim tudi smešno ne zdelo, da ga ne more tako nositi kakor oní, ki so iz mladega pri njem. Čudno pa je, da veseli Dolenjec tako malo poje! Po nogradih je časi jesensko nedeljo popoldne vse živó pivcev; glasne besede se slišijo notri do sogornih zidanic - ali petja vendar ni; malokateri zauka ali pa zakroži poldrugo vrstico od nove gorice. Brez pesmi uživajo zlato kapljico možje in mladeniči, še žene so ž njimi; celó dekleta ne ostanejo doma. Nekatere med njimi

** T. J. slana; Dolenjec nima te besede*

so prav zale in silo postrežljive; tudi jim ni grdo iti časi, posebno ob nedeljah, v krčmo, ako je v hramu poteklo. Kdo bi jim zameril? Vsaka dežela ima svoje šege in običaje.

Možje so si napravili tobaka in Bojec pravi: "Star kotar sem, pa vendar ga rad piti dajem. Človeku na stare dni od vsega, kar je imel, ne ostaja nič drugega kakor ta božji dar; vse prejme sin ali hči."

Radivoj vpraša: "Pa vendar ne obdelavate sami? Le vino je menda vaše, kolikor si ga izgovorite!"

"Kaj še," pravi starec, "nograd je moj. V zemljo ga s sabo ponesem, ko bi le mogel ali hotel. Kakor hitro pride nevesta ali zet k domu, niso starši več dolgo ž njima pri eni mizi; to je tako gotovo kakor amen. Pri nas je malo hiš, da bi se ne delili."

"To ni lepo," rečem jaz, "pri nas vkupaj žive do smrti."

"Tako je le; kaj pa čemo?" odgovori oni. "Svet je hudoben; mladi ljudje radi zaničujejo starega človeka; ne pomislijo, da stara kost je modrost. Po naših deželah pa le vino gospodari; zanje skrbimo bolj kakor za vso drugo poljščino. Zato pa izgovori vsak oče kos nograda sebi v last, da ga uživa in dene, kamor hoče. Koliko je osebenjkov, da nimajo razen koče in nograda nič, pa vendar hranijo sebe in družino, če niso letine preslabe. Kadar pride ujma na trto, potlej seveda je bogpomagaj! Pa saj zdaj tudi več radi ne dade, ženiti se na sam vinek."

Na to pravi Radivoj: "Dolenjci ste dobri ljudje zlatih rok; ali varovati znate premalo."

"Zakaj?" odgovori Hostnik. "Tačas ga pijemo, kadar je pa kadar smo ga vajeni. Saj mora človek trpeti, preden ga dene v sod: jeseni je plastíti, spomladi se kolí, obrezuje in koplje prvič in drugič; nazadnje je pa trganje. Tega se res ne boji nihče, pa vendar je dovolj opravka."

"Veste kaj," pravi Končina, "jaz bom pa tudi nekoliko pritegnil, da bi si lahko drugače preúrili. Za najtežje delo ni časi kaplje pri hiši. Pride prva in druga kop; kdo ima tačas moker sod? Prijel pa tudi ne bo nihče za motiko brez pijače; saj ne dobimo delavcev. Kaj nam je početi? Kupujemo ga prekleto dragó! V košnji in mlatvi je ravno taka."

Na to veli Radivoj: "Pozimi pa imate časi hrame odprte na stežaj; kdor mimo ide, pij ga, rad ali nerad. Nekateri še celó kurijo po zidanicah in vsi mraza premrti delajo pokoro pred sodom. Kadar je pa čas okopavati, gotovo se ne oglasi nihče zimskih pomagačev, da bi dejal: `Pozimi si ti meni, zdaj bom pa jaz tebi!` "

"Človek ne sme zapustiti ne sebe ne prijatelja," zavrne Hostnik. "Ali vsega pa tudi ne popijemo sami, s čim bi potlej davke plačevali?"

"To je tako," pravi Bojec. "Kako bo človek jeseni brez vina? Zakaj sem pa trpel in guzo napenjal? Poleti je voda dobra; jeseni bi je ne pil za ne vem kaj. Vsakemu najbolj prav služi tako, kakor je vajen. Vse leto sem upal: zdaj sem dežja prosil, zdaj sem se ga bal, posebno v strahu bil zavoljo toče; pa bi še ne smel vedeti, kakovo slast ima? E, pojte, pojte!"

Tara ni poslušala, kaj mi govorimo; menila se je le s pijačo in ugrizačo. Ravno je poldne zazvonilo, kar pridejo po kolovozniku tri babe, ki so peljale kure v Ljubljano. Dve sta vlekli, tretja pa rinila. Ena izmed njib spozna Taro in reče: "Tara, tebi se dobro godi. Me pa vlečemo za žive in za mrtve, nihče nam ne veli: ` Pojte pit! ` "

"Pa pojte," veli Bojec.

Babe hitro podlože voziček in vse tri so bile v hramu, kakor bi trenil. Komaj pijo vsaka enkrat, ali pa morda še ne, kar zlodej prinese paglavca, ki je držal bučo vina v roki. Ker je voziček stal brez varuha, naglo odpre kurnik pa izpusti kopune in kokoši, ki so zagnale veliko kokotanje. Raztaknile so se po brajdah in po trtju. Ko babe to začutijo, planejo vse tri čez prag. Kure so ráhtale, babe regljale; pa še Tara jim je pomagala, da se ni vedelo, kdo bolj vpije, babe ali kure. Paglavec se je pa smejal; tudi mi si nismo mogli kaj. Ena srdito poišče ocepek ter ga zakrepelí na vso moč; ali za dečkom vendar ni potekla; menda je vedela, da ga ne dojde. Tara pa ni le vpila ž njimi, temveč tudi loviti je pomagala. Vse štiri so nekaterikrat zaklicale: "Pit, Pit!" in poskočile sem in tja po nogradih, preden so vgnale družino do zadnje čopaste jarice, ki v noben kup ni hotela k rokam zato so jo pa tudi srdito preklinjale. Prva reče: "Bog daj, da bi te lisica požrla!" Druga pristavi: "Pa da bi tudi lisici nič ne zalegla!" Videč, da je vsa lov zastonj, primeta dve za ojesce in najstarejša med njimi se zaroti, da nikdar več ne pojde k Bojcu pit, ako bi jo tudi na kolenih prosil. Tara, že jako rdeča, teka in mencoriti sem ter tja. Kazalo je, da bi šla rada v tovarišiji domu; pa ker je bila najeta do Čateža, ni vedela, kaj bi in kako bi.

Kar mimo nas pride človek srednje dobe, ki so ga vsi veselo poklicali: "Mrtolaz, pojdi pit!" Imel je na sebi ponošeno gosposko suknjo in kapo z motiko na glavi. Ravno sem jaz velel Tari: "Vem, da te pomiče; le pojdi z babami, saj si lahko sama odnašava do Čateža."

Mrtolaz pravi: "Baba, le zgubi se, kamor češ; jaz bom odnašal, jaz, ki bolj vem, kje je Čatež kakor ti."

Z nobeno rečjo bi se ji ne bilo bolj ustreglo kakor s temi besedami. Plačava ji komaj, pa že skoči za kokošaricami ter pomaga riniti.

Ko so bábine zginile v hrib, veli Bojec: “Prav je, da so šle. Ena med njimi je vešča, pa ne povem katera. Bojim se, da mi bo kaj nagodíla, ker mislijo, kakor ste vsi slišali, da sem tudi jaz kriv kurjega bega.”

Ali hitro se oglasi Mrtolaz: “Kogá bo neki nahudíla? To je vse vkup nič, le meni verjemite!”

Hostnik veli: “Bogvedi kako je vendar? Duhovni res uče, da ni treba verjeti; drugi ljudje pa drugače pravijo. Pa naj bo, kakor če; jaz ne verjamem dosti.”

Na to odgovori Končina: “Kaj bi se to menil, kar ni besede vredno. Raje pijmo!”

Ali Bojec jih zavrne: “Kar vem, to vem; saj nisem še pozabil, kar mi je razkladal rajni Peckón, Bog mu daj dobro!”

Po teh krajih nekoliko gine babjeverstvo, posebno pri mladem zarodu; starci pa se še trdno držijo svoje stare glave, kakor povsod. Kdor je prijatelj narodovega izobraženja, gotovo želi, da bi se zatrle prazne vere; pa vendar je tudi res, da s takimi vražami zginejo obenem vsi narodni zakladi: pesmi in pripovedke, po nekaterih deželah celó pobožnost.

Menila sva oba z Radivojem, da Mrtolaz gotovo govori nemški in to je bilo tudi res; zato mi reče v latinskem jeziku, da pojdiva dalje, pa tega človeka ne jemljiva, ker je že previnski. Ali on se oglasi nama: “Quoque ego possum latinum linguam, pijan pa nisem.” Začudila sva se mu, daravno je tako slabo krpal in tolkel. Pravil je potem, da je v “mestu” (*) sedel tri leta v latinskih klopeh, potlej pa učenost obesil na kljuko in poprijel se šivanke. Ali kadar je vrhá dorastel, pride tudi njemu vrsta, da je moral na vojsko. - “Cesarja sem doslužil,” veli; “zdaj se pa tu po hribih šivaje ukvarjam in otepljem z revščino. Tako se godi vsakemu, kdor išče boljega kruha, kakor je bel. Ravno imam delo tukaj v obližju pri bogatem domačinu - k revnim ne hodim rad - pa kdo bo na Martinji dan vbadal in krpúcal?”

Zahvaliva se górniku za pijačo ter hočeva iti; on pa nama nikakor ni dal od sebe. Skoraj se je bilo treba skregati, preden sva se mu izpulila. Tudi Mrtolazu ni bilo pogodu. Kislo se je držal, čeprav ni vedel zakaj; gotovo ga je že imel vrč ali dva čez mero. Ko vidi Bojec, da vse nič ne pomaga, natoči zadnjič in nama prinese razhódnjo. Pokusiva, potem pa odrineva urno. *

Mrtolaz je vzel, kar sva imela s sabo, in tedaj se obrnemo zopet navzdol po kolovozniku.

** To je v Novem mestu*

Dovolj hramov je bilo odprtih in voditelja so nama vabili tu in tam na kozarec vina; toda on se je le naju držal, akoravno ga je težko stalo. V neki zidanici je sedelo mnogo žensk in slišal sem, kako so se po imenu klicale. V teh krajih je po kmetih dosti

Rozalik, Cen, Konrád, Lojz; ravno tako se marsikateri moški imenuje Karel, Rihar, Rafael itd. Ne bom pozabil, kako je bil pobožen kmet v Laščah nekdaj razkačen, ko je hotela njegova ženica sina krstiti za Silvestra, ker je bil ravno starega leta dan rojen. - "Kaj?" pravi mož, "ali se ne bojiš, da bi te Bog udaril zavoljo tvojega napuha? Ni v pratiki dovolj ponižnih imen, ki so med nami v navadi? Dokler se bo meni mezinec gibal na moji roki, tako dolgo - dobro si zapomni, ne boš ti krstila otrok po svoji glavi, ne! Jurij naj mu bo ime!" In tako se je tudi zgodilo.

Čez majhne pol ure pridemo s hriba v raven. Pod hribom stoje Moravče, vasica, jako raztresena; pa ima vendar nekoliko prav zalih hiš. Zasuknemo se iz te vasi na desno cesto po ozkih, močvirnih travnikih, ki leže med hribi, pa ne trtonosnimi; vsi vinogradje ostanejo zadaj ali pa v strani.

Kmalu smo prišli do graščine, ki se ji pravi Turen. Bila je v nekdanjih časih dédina slovečih baronov Galov, zdaj pa je že na mnogih rokah.

Ne prav dolgo potem se je pot na Čatež zopet krebri obrnil. Mrtolaz pa se je menil po nemško in zmerom od pijače, kar je Dolenjčev najljubši pogovor, ki ga ne konča tako hitro, ako se ga je polotil. Nagovarjal je naju, da naj zloživa imenitno pesem letošnjemu vincu na čast.

"Že sam sem se prtil ž njo." pravi, "pa mi ni po volji, kar sem zverižil. Časi je bil Kančnik; tudi šmarski šomašter je zaokrožil katero: zdaj ga pa ni, da bi kaj znal. Kar sta le-ta dva pomrla, nimamo kaj peti; stare so se pozabile, novih ni!"

Da se mi ne zameri, ako govorim nekoliko o pevcih, katere je imenoval Mrtolaz. Kančnik je imel, kakor je slišati, v mladosti čudno usodo. Bil je dobro dolgo proti koncu svojega života učitelj in orglar v Dobrépoljah, kjer je tudi umrl leta 1841 ali 1842. V pesmih pravijo, da je vsakega prekosil. Zabrenčal je, kadar se je lotil, vsak praznik in vsako nedeljo novo pesem; dajal je sam besede in napeve, ki so si bili pa vsi jako podobni. Kančnikovo ime je slulo široko po Dolenjskem. Poleg svetih je zdelal mnogo drugih, posebno zabavljivih in zdravic. Največ so gotovo zabavljice vredne, v katerih kaj rad šéška žené; pa vendar si ni mogel kaj, da bi se ne bi trikrat poročil. Prepevajo se nekatere njegove še zdaj po Dobrepoljah, po Laščah in po Ribnici. Najimenitnejše so: Od svinjárjev, Od lončarjev, Mož in žena, Od uši in bolhe, Kaj nevesta prinese k hiši (posebno smešna in posebno - kosmata). Izmed pobožnih tudi še zdaj hodi po deželi Od zvonov, zložena takrat, ko so Dobrépoljci napravljali nove zvoní k cerkvi.

Gotovo ni bil praznoglav; ali uka je imel premalo. Vsako je zapel tako, kakor jo je spisal; in vsako je spisal, kakor mu je prišlo pod palec - zatorej tudi niso, da bi se iž njih učil jezika ali druge pevske umetnosti. Nekoliko je natisnjenih med narodnimi; toda najsmešnejše se pogrešajo, ker jih Korytko morda ni slišal ali pa, kar je še bolj resnici podobno, ker so se mu zdele prekosmate. Ljudstvo je v šalah robato, v jeziku rado ohlapno; take so tudi Kančnikove pesmi. Skladal je časi tudi verze (to ime jim je sam dajal), katerih pa ni pel, ampak samo govoril, zlasti pri vinu, ki ga je vrlo čislal po navadi slehernega pevca. Dva taka verza sta mi znana. Prvi vbada učene poete ter se glasi:

Vi pojete takó,
da vas nihče zastopil ne bó;
mi pa pojemo takó,
da nas zastopi vsaki lahkó:
filozofi in poetje
in vsi drugi kmetje.
Drugi pripoveduje, kako v Laščah zvoni:
Vse stvarí
Bogá častí:
jerebíca,
kukavíca,
vsaki dán
tud' podgan;
še jaz ga bom - bom!

Pri zadnji vrstici je vselej izpraznil korarec, ako je sedel pri vinu. Vse ga je rado imelo, ker je bil poln šaljivosti. Pripoveduje se, kako mu je bilo enkrat primanjkalo kurjave, pa da je v nedeljo po deseti maši, ko so ljudje ravno začenjali iti iz cerkve, zaorglal čisto novo poskočnico. Dobrépoljci se ustavijo in vlečejo na uho, kaj ti bo. Hitro jim zabása (debelo grlo je imel) čudno pesem, polno smeha. Toži jim, da ga zebe še celó za pečjo, ker nima pri hiši toliko polena, da bi ga za psom vrgel. Kmalu so mu napeljali veliko skládovnico drv.

Kakor vsak imeniten mož, tako je imel tudi on posnémalce, toda zadela jih je navadna usoda - nobeden ga ni dosegel. Enega izmed njih sem poznal. Reklo se mu je Bravinec in bil je kmet, blizu Turjaka doma. Znal je brati in pisati, še orglati za silo. Ali gotovo bi Kančnik ne bil nikdar zapel kaj takega, kakor je ta:

Častimo svetega Jurja
po suhem in po murji!

Njegove najslavneje pesmi pa vendar nisem slišal od kraja do konca, ker je sam več ne poje - zdi se mu prehudobna, drugi je pa tudi nihče več ne zna. Bila je zabavljica Pikcu (nekakemu biriču), ki je ubogega siromaka preganjal in lovil, ko se je po hostah in brlogih skrival pred vojaščino. Takrat si je obilo hudega skusil, kar pripoveduje še dandanes, ako ni umrl. Dve leti je, kar sem zadnjič videl jako postaranega.

Od šmarskega šomaštra, ki je bržkone tudi Kančnikov posnémalec, ne vem nič razen kakih pet vrstic žalostne pesmi, zložene o prezgodnji smrti njegovega sina, ki so mu ga bili vzeli na vojsko:

tam je muzicíral,
pa se je ferdérbal,
ker je prešvah prsi bíl.

Izmed Kančnikovih pesmi še zdaj slové tiste, kar je zabavljivih in godčevskih. Narod šale ne čisla samo v navadnem pogovoru, kakor nam kažejo mnoge ribniške smešnice, ki so ravno po Ribnici najbolj znane; ampak Slovencu je dobrovoljnost všeč tudi v knjigah. Prepričan sem, da prosti ljudje v Novicah radi bero, kar piše Kurnik; in ravno le-ta pevec si je v rodu s Kančnikom. Kmetje imajo še celó veselje nad Lažnivim Kljukcem (Münchhausen) in Nemškim Pavlihom v slovenski obleki (Eulenspiegel), daravno je oboje le prestavljeno, pa še zelo po vrhu.

Kaže nam vse to, da bi jako ustregel, kdor bi znal resnico zavijati v prijetne šale. S takim pisanjem bi se ljudstvo najlaže budilo, najlaže bi se mu dajalo veselje do knjig. Seveda bi se moralo pisati v domači besedi, v domačih mislih, na podlagi domačega življenja, da bi Slovenec videl Slovenca v knjigi, kakor vidi svoj obraz v ogledalu. Takemu delu pa gotovo ni kos, kdor ne ve, kako ljudstvo misli in govori, kaj ga razveseljuje, kaj žali; kakove so mu kreposti, kakove napake. Hočeš li biti pisatelj, moraš najprvo jezik imeti, kolikor je mogoče, pod svojo oblastjo; moraš do dobrega poznati narod - sicer je vse puhlo, kar pleteničiš, akoravno morda, sam sebe in svoje bistroglavnosti čez mero vesel, meniš, da tvoje delo je s tem bolj izvrstno in gotovo nesmrtne slave; da je vredno tvoje pero, naj bi se obesilo v kako cerkev ali na široko razpotje za večen spomin, da bi se nad njim izgledovali pozni rodovi in čudili se njegovi kreposti, kakor se tudi mi še zdaj čudimo velikemu ajdovskemu rebru, ki visi na Gorenjskem v Crngrobu. Mogoče je, da se ti plazi vse to po možganih, ali morda še tudi kaj drugega; toda čas je veter, ki pleve razpiháva in le zrno pušča.
Marsikdo večkrat zavpije med nami: "Za ljudstvo, za ljudstvo!" Ali vprašam: koliko je pravzaprav pisanih knjig za slovensko ljudstvo? Le sami duhovni ugajajo dušnim potrebam v narodu in vsi naši tiskarji, ako so imeli kaj dobička, gotovo si niso z drugimi knjigami tako opomogli kakor s pobožnimi. Koliko natisov je učakala sama Dušna paša! Ne sme se oponašati, da Slovenec brati ne zna in noče, in kadar kaj v roko prime, nikoli ne vpraša po drugačnih knjigah kakor po samih pobožnih. - To ni tako! Res je, da starci po kmetih

večidel še črk ne poznajo; ali starci mrjó in mi tudi ne pišemo zanje, ampak za mladi zarod, ki se mora učiti; trudimo se zanamcem v korist, da bi oni dovršili, česar prednjimcem ni bilo moči. Akotudi mlajši ljud posvetne knjige še zdaj gleda po strani, to je samo zato, ker Slovenci menijo sploh, da so prazne vsake bukve, če niso duhovske; in kdo bi si upal tako biti predrzen, da bi se prvi pripognil in kamen pobral zavoljo te misli? Opomniti pa tudi moram, kako so kmetje moje domovine v slast prebirali Svetina. (*) Komaj so dobili knjižico v vas, in brž se je vrstila od hiše do hiše; in še zdaj se časi menijo pozimske večere, kako se je godilo dvojčkoma Janezu in Pavlu. Sme se reči, da je bila ta knjiga skoraj do dobrega postala narodna; škoda je le, da se ni tiskala drugič, ker je bilo gotovo hitro zmanjkalo prvega natisa, kajti dandanes je ni več dobiti naprodaj; še med ljudmi se redko nahaja. Tudi Robinzonova povest je prostemu človeku jako pogodu, ali - jezik, jezik bralca straši! Kdor ni bil med ljudmi, ne verjame, koliko pisava pomaga bukvam, da se prikupijo ali odkupijo. Minulo jesen sem videl kmeta, ki je srdit vrgel knjigo pod klop, ker je zavoljo prekosmatega nemčenja ni mogel umeti, akoravno je na čelu nosila lažnivo ime: za prosto ljudstvo. Na Dolenjskem sem naletel domačina, ki je imel celó Robidovo Fiziko; skrbno me je izpraševal, česar ni mogel sam razumeti. Iz tega, kar se je opomnilo do zdaj, vidimo jasno, da ljudstvo bi že bralo, ko bi le imelo kaj, In kakor bi rastlo med nami število dobrih knjig, tako bi tudi rastlo med narodom veselje do njih.

Res, da smo v veliki zadregi, kar se tiče snovi, katero naj bi izdelovali.

Za igre nam ne manjka drugega nič kakor zgodovinske podlage, igrališča in jezika. Sam širokopleči kmet brez težave pripoveduje svoje proste misli v prosti besedi in slovenski dramatik bi le same kmečke značaje lahko obrazil po življenju in po naravi. Kaj ti bo gospoda, ki je vsa potujčena? Zato pa tudi nimamo lahkega izobraženega pogovora za omikane osebe. Zdelo nam bi se gotovo preomledno, ako bi mlade mestne šogice po slovenskih knjigah, s čašico kave pred sabo, v našem "novojeziku" čudile se Prešernovim "visokomislim" in govorile od "slavohrama slavitih Slavjanov"; smeh nam bi uhajal, ko bi se gospodičem prilizovale s čisto slovenščino "ljubomile", "krasnozorne" ali "zornokrasne", "nežnomlade" lepote, katerih "makordeča" usteca še ne znajo izrekati črke ž, bilo bi neverjetno, ako bi uradnik v pisarnici kmeta vprašal: "Kakšne so bile tiste vile?" namesto: "Kako so tiste vile ven videle?", ako bi klicarji po mestnih trgih ne vpili za bobnom: "Ferlovtpórung! Na znanje bo dano!" itd. Kadar bi te reči pisali drugače, kakor so v resnici, lahko vidi vsak, da bi obraževali čas, kakršnega ni med nami; ali vse to pa nam bi lahko dajalo krasne zabavljice in šale. Ni mi treba opominjati, da poezija naj bo idealna tudi v jeziku.

Vse ima svoje mejnike. Pevčevo delo mora biti zrcalo svojega časa, mora stati na vogelnem kamnu narodskega života; sicer nima veljave, ker je enako poslopju, na pajčino zidanemu.

** Ta knjiga se pravzaprav imenuje Sreča v nesreči, ali popisvanje čudne zgodbe dveh dvojčikov. Podučenje starim in mladim, revnim in bogatim. Spisal in na svitlobo dal Janez Ciegler, fajmošter per s. Tilni v Višnjigori, 1836.*

Ko bi gledišče imeli, morda bi se naredile kake vesele igre iz kmečkega življenja; pa samih oračev in mlatičev bi se tudi naveličali kmalu. Kotzebue v svoje igre ni jemal kmetov, ampak prapornike, tajnike itd., in vendar so mu očitali Nemci: "Kaj se pa more velikega zgoditi le-tej siromačiji?" Gotovo pa bi imel Slovenec dosti veselja do gledišča, ako bi vedel, kaj se govori, kaj se počenja. Igrali so pred tremi leti v Laščah učenci kratko burko v domačem jeziku in videl sem, kako so prosti ljudje na uho vlekli in kazali, da jim je všeč.

Skorajda ravno tako malo snovi imamo za roman; ali dejal bi, da tukaj nam stojita odprti vsaj dve poti. Prva je pobožno-narodna, po kateri je pisan Svetin; druga bi morda bila nekoliko zasuknjena po zgledu Župnika Wakefieldskega - ki je prestavljen že tudi v ilirsko narečje - na čisti podlagi slovenskega življa. Vzeti bi se moral kak veljaven domačin in k njemu bi se vrstile druge manj pomenljive osebe, kakršnih nam bi ne zmanjkalo tako hitro. Saj vemo vsi, da šaljivi Ribničan obide križem svet; da imajo Gorenjci dovolj pravljic od vojaških begunov, ki so se potikali po hribih in šumah; vsa naša dežél pripoveduje še dandanes, kako so nekdaj lovili mlade moške in dajali jih po sili na vojsko. Celó rokovnjači in deseti bratje so narodna lastnina, akoravno zlasti prvih nihče ni vesel.

Dosti laže bi narejali povesti, ki jim velimo novele. Tu imamo dovolj gradiva, dovolj pravljic, zlasti iz turških bojev. Takrat so se obnašali Slovenci bolj samostojno kakor bodisi kadar koli hoče poprej ali pozneje; zato so pa tudi naše najlepše narodne pesmi iz one dobe. Ali vsa zgodovina teh časov pri nas leži še zdaj v celini. Dela je dosti, a moža ni, da bi se ga lotil.

Morda bi ne bilo odveč, ako se opomni pri tej priložnosti, da mi naj bi povesti ne skladali, kakor imajo navado vse duhovne hrane že presiti Francozje pa tudi Nemci za njimi. Junak naj dela in misli; njegovo dejanje ga naj znači. Gotovo ni glavna reč, kako mu je nos urezan, kakovo ruto je del za vrat; koliko ima las v brkah; kolikokrat se oddahne in odrgne čevlje, preden prime za kljuko pri durih. Prvo je značaj in znanje človeškega srca in pa, kako se zgodba zaplete in zopet razdrása. Ogibali naj bi se tudi silo obširnega popisovanja krajev še tako lepih, ako ni potrebno in v pravo mesto postavljeno. Mislil bi, da je vsakemu umetniku človek prva reč; vse drugo ima le toliko veljave, kolikor je dobi po njem. Pesmi srbskega naroda nas bi naj učile, kako se popisuje. Moral bi znati vsak slovenski pisatelj izmed vseh narečij najprvo ali vsaj tudi srbščino.

Če tenko preudarimo, res ne moremo tajiti, da je naše slovstvo lepoznanskih reči silo majhno. Saj imamo še povsod le trdo ledino; sama lirika se je nekoliko povzdignila med nami. A lirika se večidel peča samo z enim občutkom človeškega srca: z ljubeznijo; le redko se prime kake druge snovi. Pa naj bo njeno sadje s tem lepše, vendar je vse v kosèh, celega velikega dela nam ne podaja. Tedaj narod, ki ima le izvrstno liriko, ne more hvaliti se, da ima zavoljo tega tudi že lastno, polno literaturo. Še manj pa je v tem obziru vredno to, kar je prestavljenega iz tujih jezikov. Čas je, da bi se iz ljudstva zajemalo bolj kakor do

zdaj. Posebno mladi pisatelji, up naše književnosti, naj bi tega ne pozabili, nestorji se ne dadé in tudi ne morejo več zasukniti iz navadnega pota. V narodu je snovi dovolj, zlasti za šaljivo pisanje; ali da se ne zgradi kaka zmes brez okusa, zopet opominjamo: učimo se jezika in ljudstva!

Kančnik je nas jako zamotil; čas je, da se vrnemo.

Mrtolaz je bil kaj vesel, ko je v Čatežu zagledal Roštanovo krčmo, ki stoji nekoliko niže od cerkve tako, da se je videla že iz doline. Tudi ta vas je na hribu, ki je precéj strm, zlasti na tej plati, od koder smo mi prišli.

"Čast in hvalo Bogu," veli šivalec, "Sante Roštan se je pokazal. Zdaj bomo po debeli uri hoda prišli spet na mokro. Malo takega vina, kakor je Roštanovo. Pokusiti ga moramo, če vse ne vem kaj! Saj človek ni za vek; te ure, ki jih imamo, pa bi se kislo držali? Popred bo nas konec, preden vina. Trta rodi vsako jesen; pa če je starja, boljo kapljico ima. Pri človeku pa ni tiste lastnosti; če je starji, kisleje se drži; in ko bi se časi ne presladil z vinom, dobro vem, da bi nazadnje bil tak kakor vrisk!"

Radivoj reče: "Vendar je greh, da niste v šolah ostali! Vi bi bili modrec, da malo takih!"

"Jaz tudi pravim, da," odgovori Mrtolaz. "Posebno zvezde, to je moje veselje! Tako bi jim bil prišel na konec, da bi se čudili vsi malovedneži na zemlji, zlasti pa kar jih je tod okoli Svetega Križa in Čateža. Kaj se pa če? Saj veste, kako pravijo: 'Ti župan, jaz župan; kdo bo pa konja sedlal?' Časi, kadar grem zvečer iz kakega hrama, pa tako premišljujem pri svoji neumni pameti. Saj to je vendarle čudno, kako so te zvezde! Menda imajo kako vojvodo kakor bučele v panju. Kaj pa tista, ki je v Skrivnem razodenju pelin imenovana? Pisano je, da bo na zemljo pala. Tačas bo čudna prikazen zavoljo naših grehov."

Na to rečem jaz: "Ho, ho! Mrtolaz ve tudi sveto pismo!"

Oni odgovori: "Človek mora vendar premisliti, kaj bo za duše! Morda vi res nič ne verjamete? Saj sem že slišal, da pri učenih ne išči vere. Pa jaz tudi še nekaj vem, akoravno dosti ne."

V takih pogovorih smo prišli do Čateža. V tej vasi imajo duhovnega. Hiše so zopet raztresene, kakor je Dolenjcem navada; le za cerkvijo bolj zdržema stoje. Opomniti pa se mora, da zlasti na Dolenjskem po vinskih krajih ni take nesnage, kakršno tujci radi očitajo; šele dobro čedno je po stranicah, kjer ni prevelikega uboštva.

Pred Roštanovo hišo sta v glasnem pogovoru stala dva človeka: oče Roštan, rejen mož, pa še nekdo srednje postave in dobe pa rdečega obrazka, ki se mu je vedno držal na smeh.

Imel je opaljeno hruškovo gorjačo, na spodnjem koncu okovano; usnjata, umazana torbica mu je visela ob strani. Mrtolaz ga hitro nagovori: "Kje si pa bil, Selščék?"

"E, saj veš," pravi ta, "da mi smo le tam, kjer se kaj nápak naredi. Drméljeva krava si je bila črevo prevrgla, pa so bili pome pisali."

Iz teh besed smo precej videli, koga imamo pred sabo. Mrtolaz dalje vpraša: "Kam pa zdaj?"

Oni odgovori: "Naravnost v grad na Kapijo, poltretjo uro hoda od tukaj. Še ne morem poliča vina izpiti, akorawo me Roštan jako priganja."

"Kaj pa je tako silnega tamkaj?" veli Roštan.

"Neki da gospodično v gradu zob hudo boli; pa tudi junčka imajo, ki je že velik."

"Koliko vam bodo pa dali?" vprašam jaz.

"Dve smreki: od gospodične eno, od junca eno pa bo dobro."

"Ali imate klešče, da boste zob izdrli?" reče Radivoj.

"Slab zdravnik bi bil, ako bi tega ne imel," odgovori oni ter privleče iz umazane torbe majhne klešče, z grdo capo ovite.

"Selščék," pravi Roštan, "to pa že ne vem, če bo kaj. S temi kleščami ne bo dala gospodična po ustih brbrati, če ne boš cunje stran vrgel."

Selščék: "Cunja mora biti; če se boji tega, pa naj ima zob v čeljustih! Mi imamo za vse ljudi ene same klešče."

Na to pravi oče Roštan: "Pa vendar ne pojdeš mimo nas, da bi ne pokusil, kakšnega je Bog dal Čatežanom?"

Mrtolaz veli: "Te misli sem jaz tudi. Veseli bodimo, dokler še kraljujemo. Saj smo slišali, kako pravijo, da po sedaj ne bo smel živine ozdravljati nihče, kdor se ni v Ljubljani učil. Kaj bo, Selščék, če te primejo?"

"Kogá bo? Jaz imam pisma! Saj so me že skušali taki, da tudi kaj vedo. Meniš da rajnik Bogotáj ni znal, koliko je dve in tri? Pa me je bil enkrat poklical: 'Selščék, pogledi, pogledi! Živina mi je obolela. Ampak jaz ti ne povem, katero je bolnó. Zdaj bomo videli, če kaj

poznaš ali ne?' - Jaz pa naravnost repe tipat! Šlatam, šlatam od prvega do zadnjega pa besedice ne žugnem. Bogotaj si je mislil: 'Rad bi me, ali me ne boš!' Kadar je bilo vse čisto potipano, veli Bogotaj: 'No kaj boš povedal?' - Gospod, rečem jaz, vi menite, da je samo en vol bolan; jaz pa tako pravim, da sta dva: plavec pri kraju ima žabico, le-onemu roginu v sredi se pa dela notranja bula! Dobro me poslušajte: samo še poldrugi dan bo rad jel; čez tri dni bo pene tiščal, osmi dan ga boste pa iz kože devali, če mu ne pomagam. To je tako gotovo, kakor bi odrezal; pa je mir besedi! - Gospod se ustraši in reče: 'Pa si ga upaš?' - Kaj bi si ne! V petih dneh vam ga bom v jarem dal! In tako se je bilo tudi zgodilo. Pa mi je bil tudi naredil tako pismo, v katerem vse le-to stoji od kraja do konca. Škoda je, da ga nimam s sabo; videli bi, da nisem še vsega povedal. A sina bom pa dal v Ljubljano, sina, da bomo tudi ljubljanski zmazek imeli pri hiši. Ne da bi se koga bal; temveč svet je dandanes tak, da več verjame papirju kakor glavi in rokam in očem. Tako je ta reč."

"Selščck," pravi Mrtolaz, "na vso to jezo ga bomo poliček ali dva, kajne? Danes bo vse mene bolelo, kolikor bomo zapili."

Zdravnik odgovori: "Ne vem, kaj bo rekel zob na Kapiji."

"Kaj bo rekel?" zavrne Roštan; "ne bo ti ušel ne, tega se ne boj! - Pa prav dobrega imam; takega nisi še letos pil."

Selščck odgovori: "E ti je šlo! Pa naj zob nocoj še potrpi; že vidim, da se vam ne ubranim. Kaj pa je, če gospodična enkrat malo zacvili? Saj taki ljudje tako ne vedo, kaj se pravi hudo na svetu."

Plačala sva Mrtolazu, ki se je delal, kakor bi ne hotel vzeti, pa je vendar z veseljem roko nastavil. Potem jo nameriva naravnost v farovž.

Čateški fajmošter je gospod Kobe, znan vsem, ki bero Novice. Že marsikateri lep in koristen sestavek je bil iz njegovega peresa tiskan. Posebno marljivo zbira in razglaša narodne reči. Bil sem že popred znan ž njim; tudi z Radivojem se nista prvič videla, zato je pa naju prav dragovoljno sprejel. Hitro je poprašal, je li naju pot kaj užejala.

Odgovoriva, da ni ravno prevelike sile, ker stoje vsi hrami odprti.

"Pa vsaj malo prigriznilo bi se," reče on ter naglo pokliče kuharico: "Mica!"

Mica je prišla. In kmalu smo se po moško gostili. Noter do poznega večera smo imeli pogovor. To in to je bilo na vrsti. Pretresali smo jezik, po navadi sedanjega veka, in kazalo se je, kako tenko je Kobe poslušal, posebno Bele Kranjce, od koder je doma; pa tudi se je videlo, koliko imajo tamkaj besed, katerih ni pri nas, in sam ne vem, zakaj se jih branimo

v pisanje. Prišle so tudi srbske pesmi na met in pravil je, da jih je mnogo slišal za mladosti doma in kako se je čudil, ko je bral potem ravno tiste med Vukovimi.

"Tudi pri Laščah," pravim jaz, "ni tega še dosti let, ko smo večkrat čuli srbske pesmi. Res, da jih niso peli domači ljudje, ampak Beli Kranjci - Laščanje so jim dejali Kostelci - ki so hodili s tovori v Ljubljano po kramo. Nabralo se jih je osem, deset pa tudi več. Konjiči so šli pred njimi, možje pa za njimi, prepevaje Kraljeviča Marka. Oponašali so jih otroci: 'Kraljeviča majka, zelenega pajka!' In marsikrat je v smehu kateri poskočil za njimi. Dandanes pa ti možje blago le raje vozijo in zdaj v kratkem jih več nisem videl toliko zbranih, da bi v tovarišiji peli."
Zasuknilo se je govorjenje tudi na Dolenjce in Radivoj reče: "Pri vseh napakah so pa vendarle umételni. Čevljarji, šivarji se dobe sem ter tja med njimi, ki še gospodu za silo napravijo obutal in obleko. In če pomislimo Ribničane: kje se naredi toliko lénec in lesene robe! Res, da se vedno drže starega kopita pri svojem delu; to pa le zato, ker jih nima kdo podučiti."

Že enajsta ura je tekla, ko smo šli spat.

Drugi dan je bila maša na Záplazu. Ta romarska sloveča kapelica stoji na hribu, precej nad Čatežem. Novo zidana je in lepo zmalana. Po Dolenjskem v teh krajih, ako se človek drži potov in cest, vedno pritiskajo hribje od vseh strani, da ne more videti daleč okoli. Zato sva imela z Radivojem veliko veselje, ko se je na Zaplazu nama svet nekoliko odprl.

Po maši sta nas čakala pred kapelico dva možaka, cerkvena ključarja: Plotar pa Kamnikar. Obrnemo se počasi dol v Čatež. Ko pridemo k cerkvi, pravi Radivoj: "Okoli farovža je pa kaj olikano; tudi stolp je nov."

Na to reče Kamnikar: "To so naredili vse le-ta gospod. In pa še kako hitro! Tam nekako okoli velike noči 1855 so prišli k nam in še tisto jesen smo v griču pri farovžu lomili kamen za turn."

"Hitro se je bilo zvršilo, hitro," veli Plotar. "Precej svečana drugega leta je bil posekan les, kolikor ga je bilo treba, in prvi dan velikega travna smo začeli zidanje ter o Mihelovem je imel turen že streho; samo beljenje se je bilo odvleklo noter do spomladi."

"Pa vendar je stolp dobro visok," rečem jaz.

Gospod mi odgovori: "Širjave ima tri sežnje, visok jih je pa enajst brez klobuka, ki ima sedem sežnjev."

Kamnikar veli: "Tudi zvonove smo nove napravili, pa še tri. Ljubljanski zvonar se nam je kaj obnesel; tako pojo ko strune; posebno klenkajo prav lepo, klenkajo! Ali vsak jim ne ve glasu. Jožnjekov Martin je mojster; tako jih ubere, da nihče tako. Šole pa menda še nista videla gospoda? Le-ona velika hiša je le, ki se je ravnokar mimo nje šlo. Menili smo, da bo to jesen že gotova, pa je vendar še nekaj dela ostalo. To je tudi prav, da smo jo napravili, vsaj naši otroci ne bodo nam enako rastli brez uka, ravno ko jurček med grmovjem."

Gospod Kobe pravi: "Leta 1856 je bila hiša naprodaj, ko nalašč za to postavljena: pa tudi nisem si mogel kaj, da bi je ne bil kupil. Kajpak, da je bilo treba še nekaj prezidovanja, ker ni bila dovolj prostorna, in Čatežanov res ni veliko; pa Bog nam bo vse pomagal!"

Iz teh pogovorov se je videlo, da se gospod Kobe ne trsi le s peresom za književnost, ampak tudi z dejanjem za božjo čast in za omikanje našega ljudstva.

Ključarja sta naju vabila v hram; ali izgovorila sva se, da ne utegneva.

Po zajtrku se zahvaliva za postrežbo; vzameva slovo ter odrineva: Radivoj k svojemu bratu, ki je ondi blizu stanoval, jaz pa dalje proti Novemu mestu. Preden se ločiva, kdo primiga ves potolčen, z odrtim nosom, z blatno suknjo in potlačeno kapico? Mrtolaz je bil. Pravil je, da je hotel iti sinoči od Roštana, pa kar naglo mu je zmanjkalo ceste in vsega ter od tod je vsa ta nesreča.

PRAVILA

1. Za udeležbo na popotovanjih udeleženec prejme priznanja. Vsa popotovanja morajo biti potrjena v enem dnevniku. Na vsakem popotovanju prejme spominsko priponko, za tretje popotovanje prejme priznanje, za deseto priznanje in bronasto značko, za petnajsto srebrno značko in za dvajseto popotovanje zlato značko.

2. Dokaz o udeležbi na popotovanju so štirje kontrolni žigi s prijavnega mesta v Litiji, na vmesnih kontrolnih točkah in na cilju prireditve. Pogoje za pridobitev priznanja se ugotavlja vsako leto na cilju.

3. Točke za kontrolne žige se vsako leto sproti določi z razpisom prireditve. Levstikova pot je označena s posebnimi oznakami LP. Vsak udeleženec hodi na lastno odgovornost ob normalno tekočem prometu v skladu z razpisnimi pogoji.

4. Pot od Litije do Čateža po severni trasi je je dolga 22, po južni pa 21 kilometrov. Prireditelj lahko za posamezno popotovanje z razpisom določi tudi druge trase poti. Za priznano udeležbo na popotovanju so vsako leto pripravljene tudi krajše variante poti, ki se jih določi z razpisom prireditve.

5. Organizator je Narava Bregar k.d., Sevno 44, 1276 Primskovo, ki zbira vse pripombe in predloge v pisni obliki s polnim naslovom pošiljatelja. Vse podrobnosti na Internetu na naslovu http://www.levstik.si

6. Ime Levstikova pot in znak sta zaščiteni blagovni znamki na Uradu Republike Slovenije za varstvo intelektualne lastnine, zato je njuna uporaba brez soglasja lastnika kazniva po zakonu.

Podrobnosti o množičnem popotovanju si lahko ogledate na internetnem naslovu http://www.levstik.si

Drugi zanimivi naslovi:

http://www.litija.net http://www.smartno.si
http://www.smartno-litija.si http://www.trebnje.si

DNEVNIK

množičnih pohodov po kulturno zgodovinski

LEVSTIKOVI POTI ®

LITIJA ČATEŽ

ime in priimek: _____

rojen(a): _____

naslov: _____

LEVSTIKOVA POT
Sevno 44, 1276 Primskovo, tel. (01) 899-52-51, faks (01) 899-52-50
http://www.levstik.si e-pošta: info@levstik.si, info@bregar.si

KONTROLNI ŽIGI

Potrjujemo prenos udeležbe na minulih množičnih popotovanjih po Levstikovi poti. Skupno število opravljenih pohodov doslej:

žig in podpis

leto	Start	2. žig	3. žig	Cilj
2007				
2008				
2009				
2010				
2011				

KONTROLNI ŽIGI

leto	Start	2. žig	3. žig	Cilj
2012				
2013				
2014				
2015				
2016				
2017				

NAGRADNI VPRAŠALNIK

Spoštovani pohodniki in pohodnice.

Letos želimo od vas dobiti nekaj mnenj in vtisov s prireditve, zato smo vam pripravili kratek vprašalnik in prosimo, če nanj odgovorite in nam ga do 30. novembra 2007 pošljete na naslov Levstikova pot, Sevno 44, 1276 Primskovo. Vprašalnik izpolnite, odrežite ta list iz knjige in ga odpošljite. Obkrožite lahko več možnih odgovorov ali vpišite svoje mnenje. Veljajo samo originalno natisnjeni vprašalniki iz knjige.

Vprašalnik je anonimen, z njim pa želimo iz ust udeležencev izvabiti izkušnje s prireditvijo, da bi morda za prihodnja leta kaj spremenili, izboljšali ali vključili kaj novega. Če želite sodelovati v nagradnem žrebanju, obvezno vpišite zahtevane osebne podatke. Vaše podatke bomo hranili v skladu s predpisi in jih uničili takoj po zaključku nagradne igre. S sodelovanjem v nagradni igri se strinjate, da nagrajence objavimo na naslovu www.levstik.si z imenom, priimkom in imenom pošte. Uporabili jih bomo zgolj za namene žrebanja za nagrade in pošiljanja nagrad.

Nagrade prispeva Semenarna Ljubljana, d.d.
1. nagrada: vrednostni bon v vrednosti 40 €
2. nagrada: vrednostni bon v vrednosti 30 €
3. nagrada: vrednostni bon v vrednosti 10 €
4. – 10. nagrada: vrednostni bon v vrednosti 20 €

Izžrebanci boste prejeli kupone po pošti v roku 10 dni po izvedenem žrebanju, ki bo 1. decembra 2007.

VPRAŠANJA

1. Ali ste prvič na popotovanju?

a – da
b – ne

2. Kje ste izvedeli za popotovanje po Levstikovi poti?
(izberite dva)

a – iz televizije, radia, časopisa, revije, ...
b – po priporočilu prijateljev
c – na internetu
d – na www.levstik.si

3. Kaj vas pritegne za udeležbo na pohodu?
(izberite 3)

a – letni čas
b – prijetna družba
c – prijazni domačini
d – dobra organizacija
e – hoja
f – drugo _____

4. Ali veste za severno in južno traso poti?

a – da
b – ne

5. Katera vam je lepša in ustreznejša za hojo?

a – severna trasa
b – južna trasa
Zakaj? _____

6. Ali je prijavnina 3 € ustrezna za to kar prejmete?
(izberite 1)

a – previsoka
b – ravno prav
c – prenizka

7. Bi bili pripravljeni plačati višjo prijavnino, če bi za to dobili več?

a – da
b – ne

8. Kaj si želite dobiti za prijavnino, če bi lahko izbirali?
(izberite 2)

a – knjigo
b – priponko
c – kapo
d – majico
e – drugo _____

9. Ali je pohod …
(izberite 1)

a – naporen
b – srednje naporen
c – zelo naporen

10. Se boste še udeležili pohoda?

a – da
b – ne

11. Na kratko opišite vaše pozitivne izkušnje na pohodu?

12. Na kratko opišite vaše negativne izkušnje na pohodu?

13. Kaj bi spremenili oziroma dodali na pohodu?

14. Bi priporočili udeležbo na pohodu prijatelju?

a – da
b – ne

15. Vaša ocena letošnjega popotovanja nasploh (5 - odlično, 1 – zanič)?

5 4 3 2 1

Zahvaljujemo se vam za sodelovanje.

S podpisom se strinjam s pogoji nagradne igre.

Ime in priimek: _____

Naslov: _____

Pošta: _____

Podpis: _____

Izpolnjen vprašalnik pošljite najkasneje do **30. novembra 2007** na naslov **Levstikova pot, Sevno 44, 1276 Primskovo**

Od kamniških Alp preko cvetlične dežele Arboretuma, do lukovških rokovnjačev in moravških romantičnih rokodelcev. Skrivnostnih sipin polnih ribjega bogastva v Dolu pri Ljubljani do brodarske dediščine na reki Savi v Litiji in preko grajskega Šmartnega pri Litiji do rudniške pokrajine v Zasavju vse do štajerske meje.

To je dežela Srca Slovenije – regija turizma, srčnih ljudi, dobrega počutja in podjetnosti. Na vsakem gričku hiška. Na vsakem hribčku srce.

Dobrodošli v regiji Srce Slovenije

Pozdravljeni iz SRCA SLOVENIJE, kjer je narava oblikovala edine gube, ki se jih razveseli še tako nečimrna gospa. Že polihistor Valvazor se ni mogel upreti čarom posavskih gričev, na katerih si je uredil domovanje na gradovih in dvorcih in po njegovi zaslugi je veliko zapisanega in ohranjenega.

Še bolj nazaj v zgodovino segajo arheološke najdbe na Vačah, ki so streljaj stran od geometrijskega središča Slovenije. Od rimskih časov naprej so pluli po Savi, zrasla so čarobna naselja ob reki, ki jim je premogovništvo dalo poseben pečat in so zato dolgo časa ostala skrita očem obiskovalec. Zato je danes obisk teh krajev toliko bolj pristen in vznemirljiv, lepote vas presenetijo kot oči prebujene Trnuljčice.

Ravninskega sveta je malo, je pa toliko več priložnosti za aktivno preživljanje počitnic na podeželju, pohajanju po planinah in vrheh, uživanju v cvetju v krajinskih parkih, arboretumu…Dobra, domača hrana nadomesti porabljeno energijo, težke noge pa si olajšamo v naših termah.

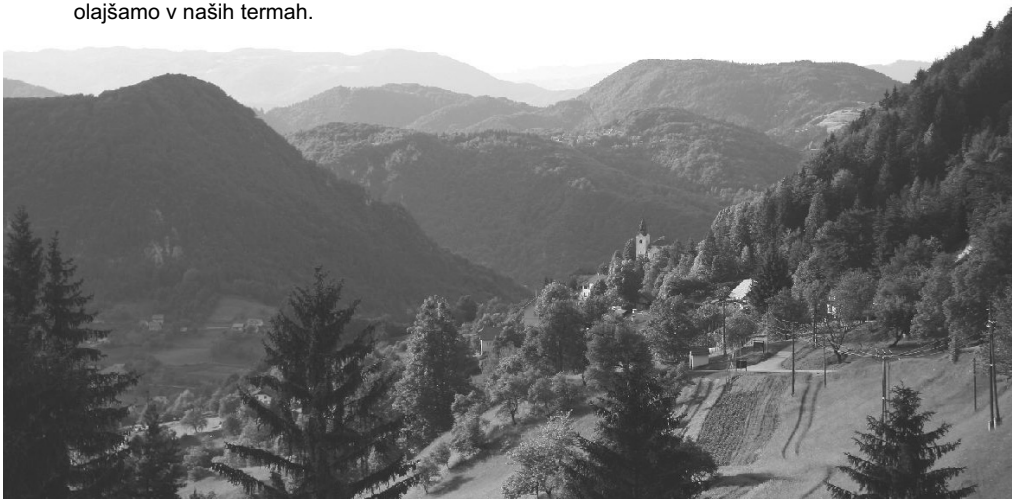

Raziskujte

Raznolikost in neponovljive stvaritve narave, ohranjena pričevanja zgodovine po gradovih, cerkvah, nekdanjih kmečkih domovanjih in muzejskih zbirkah naredijo še tako navaden dan poseben.

V srcu Slovenije imamo šolske klopi v gozdu, ob reki, na kmetiji, v čebelnjaku, ob oglarski kopi, s pastirjem na paši, z zeliščarko na dišeči trati,.. kjer otroci in odrasli vključimo vsa čutila, zato je zaznavanje in učenje čutno, doživeto, prijetno.

Z veseljem vam predstavimo našo pot, ki smo jo prehodili, da ste vi danes naš gost. Če ni »fouš̌ije«, kot mi pravimo zavisti, je vsega za vse dovolj. Oglede »dobrih praks« vam pripravimo po vaši meri.

Doživite

Zmagoslavje na vrhu posavskih gub ali nirvano v najlepši dolini ob potočku Sopota , adrenalinski raft ali veselo splavarjenje po Savi, kmečko malico ali knapovsko kosilo, spoznajte košček zgodovine.

Doživite prazgodovino skozi igro z gledališkim vodenjem po Vačah, Valvazorjeve čase z obiskom gradov, pustite se zapeljati skozi čas muzejskim zbirkam, malih po obsegu, a velikih po pripovedi – pričajo o življenju ob reki, v rudnikih, savski prodniki pripovedujejo svojo pot od Alp do litijskega okljuka; odlično vodenje vas ne bo pustilo ravnodušne. Raznežili se boste ob zapuščini naših babic in dedkov – kar nekaj ohranjenih domačij, muzejev na prostem, značilnih kozolcev, zidanic, lahko obiščete in podoživite življenje brez računalnika in televizorja.

PRAZNUJTE

Praznujte v raznoterih možnostih, ki jih nudi naravna in kulturna dediščina ob številnih dogodkih in prireditvah, ki nahranijo SRCE in dušo. Začnite s poroko v veličastnih poročnih dvoranah naših gradov, ali na prečudoviti zeleni livadi v središču Srca na Geossu, lahko pa obljubite večno zvestobo tudi pod slapom ali po starih krajevnih običajih s šrango in vsem kar zraven sodi.

Po dobrih ohcetih in zabavah ob »abrahamu« ali kakšni drugi obletnici je znano kar nekaj naših gostiln. Pravočasne rezervacije so vsekakor potrebne.

Bodite zraven, ko se bo v majhni vasici Konjšica vse do Ostreža razlegal zvok simfonikov v čast velikega dirigenta, ko bodo zazvenele cerkvene orgle ali zapela številna grla v ubranih zborih. V srcu Slovenije radi pojemo, mlado in staro igra harmoniko, ohranja folkloro in vaške veselice. Smejte se pustnim šemam, ki odganjajo zimo na karnevalu v Litiji in še v kakšnem manjšem kraju, pospremite mošt v vino na martinovanju v Šmartnem, ali staro leto v novo pod zabaviščnim šotorom v Zagorju.Naj ne odcveti za vsakega Slovenca tulipan, ali prečudoviti rododendroni, brez, da bi jih uzrle vaše oči.
Program prireditev je pester in skozi celo leto, najbolj pester in živahen je poleti in okoli Božiča. Pozanimajte se o programu prireditev na najbližji informativni točki, na turistični agenciji Jarina ali na spletni strani SRCA Slovenije.

www.srce-slovenije.si

SRCE SLOVENIJE

Jarina
Doma na podeželju

Anton Kovič

OBČINA LITIJA, DOBRODOŠLI V SREDIŠČU SLOVENIJE

www.litija.si

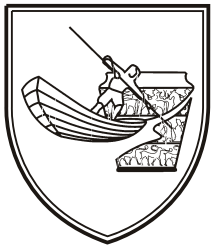

Lega

Občina Litija leži v zahodnem delu Posavskega hribovja in hkrati v središču Slovenije, saj se na njenem ozemlju nahaja tudi GEOSS - geometrično središče Slovenije. Občine obsega dobrih 221 km^2 in 107 naselij, v katerih živi 14.494 prebivalcev. Mesto Litija (240 m nadm. višine) je občinsko središče in ima 7.000 prebivalcev. Leži na obeh bregovih reke Save, ki je na tem območju oblikovala razpoznaven in hkrati največji ovinek na ozemlju Republike Slovenije.

Železna doba in rudarjenje

O tem, da je bilo območje občine Litija poseljeno že v prazgodovini, pričajo številna arheološka najdišča, med katerimi najbolj izstopa področje Vač, kjer je bila najdena znamenita Vaška situla. Litijsko hribovje je izjemno bogato z rudo, zato se je rudarska dejavnost pričela že v železni dobi in se nadaljevala vse do 60. let 20. stoletja, ko je bil opuščen rudnik Sitarjevec, Vzpon in razmah rudarske dejavnosti je v 18. stoletju botroval tudi izgradnji ene najstarejših železarn na slovenskih tleh, železarne v Pasjeku.

Prve omembe

Prva pisna omemba Litije sega v leto 1145, ko naj bi oglejski patriarh podaril stiškemu samostanu nekaj kmetij v okolici Litije. Najstarejša stavba v mestu je Farbarjev Turn, ki je zaščiten kot kulturni spomenik lokalnega pomena. Čas nastanka ni znan, se pa v 14. in 15. stoletju kot lastniki že omenjajo Ortenburžani in grofje Celjski.

Prihod železnice

Prihod železnice v Litijo je bil odločilen za njen razvoj. Graditi so jo začeli leta 1839 na Dunaju kot »Južno železnico,« namen gradnje je bil povezava avstrijske prestolnice Dunaja s Trstom, kar naj bi prineslo velik gospodarski razvoj. V Litijo je prvi vlak pripeljal 16. septembra 1849. Slavnostna vožnja je bila namenjena prihodu vlaka v Ljubljano, udeležil pa naj bi se je tudi mladi avstrijski cesar Franc Jožef. Ker je zbolel, je na otvoritev poslal nadvojvodo Albrechta, ki ga je spremljalo 250 uglednih meščanov z Dunaja in Gradca.

Gospodarski razvoj in poselitev

V Litiji so se po prihodu železnice, domala čez noč zgodile velike spremembe. Tradicionalne obrti so zapirale vrata, ljudje so se takoj pričeli navajati na nov način življenja – z železnico. Prevozniki, ki so dovažali in odvažali blago na železniško postajo in z nje, so morali prek Save z brodom, kar je bilo nerodno in zamudno. Litijani so zato že čez tri leta po prihodu vlaka - leta 1852 - zgradili čez Savo most. Bil je lesen, zdržal pa je vse do leta 1973, ko ga je nadomestil nov betonski.

MINERALI LITIJSKEGA RUDNIKA SITARJEVEC

Litijski rudnik svinca in cinka ali Sitarjevec spada med naša večja rudna nahajališča, Litija pa je bržkone najstarejše slovensko rudarsko mesto. Začetek rudarstva v litijskem območju sega že v čas Keltov, ki so tu kopali svinčevo rudo. V večjem obsegu so tu rudarili tudi Rimljani.

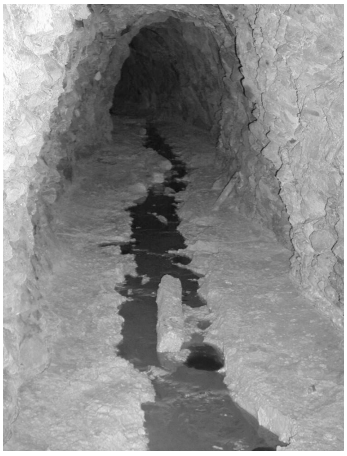

Rudarjenje se je v preteklem času večkrat opustilo in ponovno obnovilo. Dolžina rovov presega štirideset kilometrov. Leta 1965 so rudnik zaradi premajhnih rudnih zalog dokončno zaprli. Sedaj potekajo dela za ponovno odprtje rudnika, ki bi ga predstavili širši javnosti.

Rudišče je nastalo v karbonskih plasteh. Spada med žilna hidrotermalna rudišča. Značilna je bogata in kompleksna mineralna parageneza. Pojavlja se preko šestdeset različnih mineralov, ki so nastali v štirih fazah mineralizacije.

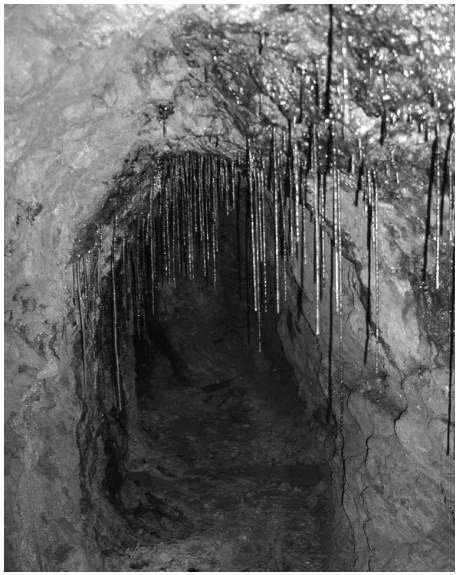

Najbolj znameniti minerali iz Sitarjevca so kristali cinabarita, cerusita in barita, ki so pomembni premeti iz zakladnice geološke dediščine in s tem del premične kulturne dediščine.

GEOSS – GEOMETRIČNO SREDIŠČE SLOVENIJE

Geoss je težišče naše države, saj se središče nepravilnemu liku, kot je obris mej naše države, ne da določiti. Zaradi lažjega razumevanja smo pojem poenostavili in ga poimenovali geometrično središče Slovenije, skrajšano GEOSS.

Če bi lik Slovenije na kartonu natančno izrezali po tedanjih državnih mejah in ga v težišču postavili na konico igle, bi ostal uravnotežen. Na podoben način, s premikanjem modela Slovenije na podstavljeni igli, smo tudi najprej približno ugotovili lokacijo težišča.

Zasnovan je kot domoljubni vseslovenski projekt, simbol slovenstva, večstoletnega prizadevanja za obstoj in razvoj ter zakoreninjenost Slovencev na tem prostoru. Od ustanovitve v letu 1982 si je društvo s svojim prostovoljnim delom prizadevalo za bogatitev območja Geoss, za vedno nove in nove prireditve, o čemer podajamo kratek povzetek.

Celoten projekt obsega:
- območje Geossa v Spodnji Slivni (parcela št. 2037, k. o. Vače),
- Muzej starožitnosti v Spodnji Slivni (v izgradnji),
- Vače z Domom Geoss in zbirkami v njem,
- Aleja ustvarjalnosti na prazgodovinskih tleh, povečana kopija situle z Vač,
- prazgodovinska naselbina z označbo arheoloških raziskovanj,
- informacijske tabele.

Širitev območja Geoss
Pomnik Geoss (4. 7. 1982), lipa, ozelenitev, hortikulturna ureditev območja, stari grb, ploščad, asfaltiranje ceste do pomnika, novi slovenski grb, podstavek s ploščo Živimo in gospodarimo na svoji zemlji (14. 9. 1989), plošča z datumom osamosvojitve in sprejema v ZN (11. 9. 1994), spomenik Rodoljubu osamosvojitvene vojne za Slovenijo (17. 5. 2003), plošča z datumom sprejema v EU (8. 5. 2004). Vsak nov spomenik ali plošča je bil izročen javnosti ob slavnostnem govoru in kulturnem programu.

OBČINA LITIJA - PRIREDITVE

Aktualne prireditve:
- 10. november 2007 (na Martinovo soboto), Pohod od Litije do Čateža,
- prva nedelja v decembru, Andrejev sejem, Vače,
- 21. in 22. december 2007, Podeželje v prazničnem mestu, RCL ,
- 26. do 31. december 2007, Novoletne zabavne prireditve, Občina Litija.

Druge tradicionalne prireditve:
- konec januarja, Slovenec leta, Športna dvorana Litija,
- pust, Pustni karneval, Litija,
- druga sobota v aprilu, Dan zastave,
- prva sobota po 1. maju, Pohod po Oglarski poti,
- četrta sobota po 1. maju, Kolesarski vzpon iz Litije na Dole,
- četrta nedelja v juniju, Pohod od cerkvice do cerkvice, Polšnik,
- prva nedelja v juliju, Prireditev v spomin Carlosu Kleiberju, Konjšica,
- zadnja nedelja v avgustu, Vaški dan,
- prva sobota v oktobru, Pohod na GEOSS.

Vabljeni tudi na druge prireditve

VOZLIŠČE POTI IN ZGODOVINE
DOBRODOŠLI V OBČINI ŠMARTNO PRI LITIJI

www.smartno-litija.si

Prelepa je ta šmarska fara,
še lepši je ta šmarski zvon.
lepo mi poje, oj, ta šmarski zvon,
svet' Martin je njegov patron.
Prav lepi so ti šmarski fantje,
Še lepše pa so Šmarčanke.
Če te kdo vpraša: »S'KOD S'PA TI DOMA?«
Povej, da si iz Šmartnega.
Planine sončne zrejo dol na nas,
Na to prelepo šmarsko vas.
Ljudska

1.Matija Greischer, Portret Janeza Vajkarda Valvasorja, naslovni bakrorez iz knjige: Johan Weichard Valvasor, Die Ehre de Hertzogthums Crain, Ljubljana - Nürnberg 1689

Dva zvonika, kazalca poti in davne želje Šmarčanov, da sežejo visoko. Leta 2002 so se občani odločili, da se Šmartno pri Litiji kot občina odcepi od Litije in zaživi svoje življenje. Občina Šmartno pri Litiji se je leta 2006 pobratila z italijanskim mestom Telgate, ki se nahaja v neposredni bližini Bergama. Most, ki povezuje obe mesti je naš skupni rojak, znameniti kranjski polihistor Janez Vajkard Valvasor, saj njegove rodbinske korenine izhajajo iz Telgata. Občini dobro sodelujeta in poglabljata prijateljstvo preko kulturnih in šolskih izmenjav ter z izmenjavo gospodarskih izkušenj. Na 94,9 km2 površine danes v občini Šmartno pri Litji prebiva nekaj več kot 5200 prebivalcev.

Začetki naselbine Šmartno segajo v starejšo železno dobo. Razprostirala se je od vzhodnega pobočja Roj do Kusovne, kjer so našli dele prazgodovinskega in zgodnjesrednjeveškega posodja. V teh krajih so že Rimljani kopali rudo zato je bilo rudarstvo ena močnejših panog. Med gospodarskimi panogami je bilo nekdaj zelo razvito tudi železarstvo, fužinarstvo, trgovina in različne obrti (usnjarstvo, čevljarstvo, kovaštvo). Poleg tega Janez Vajkard Valvasor v Slavi vojvodine Kranjske poroča, da je imel kraj konec 17. stoletja nad sto prebivalcev večinoma kmetov, precej tovornikov in obrtnikov (največ usnjarjev) in pa veliko gostiln – kar 18, kjer pa gre najbrž za kmetije, ki so obenem prišlekom postregle s pijačo in hrano.

Johan Weichard Valvasor, Die Ehre dess Hertzogthums Crain, Ljubljana – Nürnberg 1689

16. in 17. stoletje pomenita enega od razvojnih vrhuncev. Na eni strani močna gospodarska dejavnost, ki so jo povečini narekovale gospodarsko močne plemiške rodbine in ugodna prometna lega, so bile pogoj za hiter razvoj kraja, ki je resnici na ljubo svojo podobo spremenil tudi na račun potresa (1511) po katerem so prezidavo doživele vse pomembne stavbe. Na drugi strani je imel Šmartno tudi velik cerkveno upravni pomen. Če si še enkrat sposodimo Valvasorjevo Slavo nam avtor v njej navaja, da je vikariat sv. Martin v drugi polovici 17. stoletja obsegal 11 podružnic. Postopni razvoj se je nadaljeval vse do prihoda južne železnice v bližnjo Litijo sredi 19. stoletja, ko slednja prevzame vlogo pri razvoju gospodarstva in upravne pristojnosti.

Občinsko središče, Šmartno pri Litiji, se je razvilo na trgu okoli veličastne neogotske cerkve sv. Martina, ki so jo po načrtih arhitekta Adolfa Wagnerja gradili med letoma 1899 in 1901 (naredil tudi načrt za filharmonijo v Ljubljani). Čaščenje sv. Martina se je pri nas razširilo med 7. in 10. stoletjem. Iz tega obdobja so tudi naše najstarejše cerkve posvečene temu svetniku, podobno velja za Šmartno, kjer naj bi prvotno cerkev postavili na mestu, kjer je na površje, za god sv. Martina, prišla skupina zasutih šmarskih rudarjev. Stavba ima gotski, baročno rebrast obok in dve baročni kapeli. Najstarejša hiša v Šmartnem ima vzidano letnico 1580. V njej sta bila v drugi polovici 17. stoletja grafična in slikarska delavnica Mollerey. Tu sta delala Valvasorjeva sodelavca Andrej Trost in Jernej Ramschissl. Med zanimivejše zgradbe, vredne ogleda, sodi tudi nekdanji Sokolski dom, v katerem je danes Kulturni dom Šmartno, ter nekdanja šola v kateri od lanskega leta domuje nova knjižnica. Danes je Šmartno kulturno in športno središče občine z bogato in dolgoletno društveno dejavnostjo. Njegova ugodna geografska lega predstavlja pravo prometno vozlišče, saj se v njem križajo prometne poti proti Dolenjski, Ljubljanski kotlini in Zasavju.

Grad Bogenšperk

V smeri proti Dolenjski se vrh vzpetine nahaja eden najpomembnejših kulturnih spomenikov na Slovenskem – renesančni grad Bogenšperk.

Z gotovostjo lahko rečemo, da so Bogenšperk, kot ga poznamo danes, po letu 1511 začeli zidati gospodje Wagni. Omenjenega leta jim je namreč močan potres poškodoval bližnji Lichtenberg, srednjeveško utrdbo, ki je s tem postala neprimerna za bivanje. Tako je nastala renesančna stavba z značilnima okroglima stolpoma. Bogenšperk je poleg svojih arhitekturnih prvin širši javnosti poznan kot dom znamenitega polihistorja in raziskovalca Janeza Vajkarda Valvasorja, do današnjih dni edinega člana Angleške kraljevske družbe iz ozemlja naše države.

Valvasor, rojen leta 1641 v Ljubljani, umrl v Krškem leta 1693, je imel Bogenšperk v posesti v letih 1672 - 1692. Omenjeno obdobje velja za najustvarjalnejše v njegovem življenju. Valvasorjevo delo v tem času je predstavlja izdajo knjige Slava vojvodine Kranjske, ki je izšla v Nurnbergu leta 1689, raziskavo Cerkniškega jezera, ki je Valvasorja "pripeljala" med člane angleške kraljevske družbe (Royal Society), ustanovitev prvega grafičnega zavoda na slovenskih tleh leta 1678, izdaja več topografskih del, načrt za predor Ljubelj, načrt in izvedba nove tehnike ulivanja brona. To so za našo kulturo in znanost izjemna dela, s katerimi si je Valvasor zagotovil odlično mesto ne samo v slovenski, ampak tudi v avstrijski in širše evropski kulturi.

Zadnji lastnik grajskega kompleksa je bila od sredine 19. stoletja do italijanske kapitulacije septembra 1943 rodbina Windischgraetz. Po letu 1945 je bil grad popolnoma izropan, največje dragocenosti pa so ob svojem odhodu odnesli še zadnji lastniki. Po letu 1970 se je pričelo s sistematično obnovo gradu, ki danes predstavlja - zaradi Valvasorjeve dediščine - enega najpomembnejših kulturnih spomenikov na Slovenskem, saj je bil v letu 1999 razglašen za spomenik državnega pomena.

Valvasorjeva knjižnica, danes poročna dvorana na gradu Bogenšperk

Danes je v gradu več muzejskih zbirk, ki nudijo vpogled v življenje in delo Janeza Vajkarda Valvasorja. Obiskovalci si lahko ogledte Valvasorjevo delovno sobo z originalom Slave vojvodine Kranjske, bakrotiskarno, zbirko vraževerja in noš, Slovensko geodetsko zbirko, geološko zbirko ter lovsko sobo. Med sprehodom po grajskih hodnikih boste odkrili knjižnico, skrito sobo, stalno razstavo akad. slik. Jožeta Megliča, grajsko kapelo, rekonstruirano viteško sobo ter grajsko galerijo.

Grad je tudi protokolarni objekt v katerem zaročencem pripravimo nepozabni poročni obred in slavje, grajski prostori in park so edinstveni za pripravo poslovnih srečanj, konferenc, kongresov ali osebnega praznovanja. Organizacija raznovrstnih kulturnih prireditev ima na gradu Bogenšperk zelo bogato tradicijo in pomeni pomembno dopolnitev turistične ponudbe v tem delu Slovenije.

Kjer se Posavsko hribovje počasi preveša v dolenjsko gričevje, stoji mogočna Primskova gora s cerkvijo sv. Marije Magdalene, vidne daleč naokoli, ki jo krasi 600 let stara lipa. Kraj je močno zaznamoval zdravilec in čudodelnik Jurij Humar (1819-1890), po katerem so domačini poimenovali tudi svojo pohodno pot. Mnogi verjamejo, da je v cerkvi in njeni okolici čutiti močne energetske tokove.

Po hribu, severno od naselja Velika Štanga, so domačini poimenovali zahodni del občine ob meji z mestno občino Ljubljana – Dežela pod Kamplovim hribom. Pokrajina, ki nudi obilico možnosti za rekreacijo v neokrnjeni naravi, gozdnih sadežev in domačih dobrot, je prepredena s številnimi pohodnimi potmi.

V Šmartno pri Litiji se je vredno odpraviti na izlet tudi s kolesom, konjem ali peš, saj je doživetje narave tako še večje. Številni vzponi so vredni truda, saj je vedno poplačan s čudovitimi razgledi. Utrujenost bo kmalu pozabljena, nepozabni trenutki pa vas bodo kmalu spet pripeljali nazaj ...

POMEMBNE OSEBNOSTI, KI SO SE RODILE, ŽIVELE IN DELOVALE NA OBMOČJU OBČINE ŠMARTNO PRI LITIJI

Janez Vajkard Valvasor, polihistor, raziskovalec, znanstvenik, edini član iz ozemlja naše države ene najstarejših akademij na svetu - Angleške kraljevske družbe
Fritz Pregl, fizik, edini slovenski nobelovec
Slavko Grum, dramatik, avtor dela »Dogodek v mestu Gogi«
Ivan Bartl, ustanovitelj pevskega društva ZVON
Jurij Adlešič, ustanovitelj gasilskega društva v Šmartnem
France Stare, arheolog in raziskovalec
Franc Serafin Adamič, učitelj, organist in skladatelj
Jurij Humar, »čudodelnik« (bioenergetik), župnikoval na Primskovem v drugi polovici 19. stoletja
Josip Burger, župnik v Šmartnem zaslužen za gradnjo nove cerkve in razvoj šolstva.

Javni zavod Bogenšperk
Bogenšperk 5, 1275 Šmartno pri Litiji
tel. 01 898 78 67, 041 703 992
www.bogensperk.si

OBČINA TREBNJE - DEŽELA 15. POLDNEVNIKA

www.trebnje.si

Občina Trebnje je del osrednje Slovenije, natančneje Srednje Dolenjske in leži na stiku alpskega, dinarskega in panonskega sveta. Je izrazito prehodna pokrajina, katero bo zaznamovala tudi umestitev avtoceste Karavanke – Obrežje. Ta raznolikost pokrajine se izraža tako v naravnih danostih kot tudi v kulturnem pogledu. Celotna občina ima 13.782 prebivalcev; število krajevnih skupnosti: 13; površina: 201,7 km2 – 153 naselij.

Po območju občine potekajo različne pohodne, kolesarske, vinogradniške in druge poti, med katerimi želimo izpostaviti le nekatere, in sicer:

BARAGOVA POHODNA POT

Baragova pohodna pot je že poldrugo desetletje priljubljena med pohodniki. Večji del se odvija po prijetni gozdni ali travnati pokrajini, celotna krožna pot pa je dolga 18 km. Pot po Baragovi življenjski poti se začenja v Trebnjem, pred župnijsko cerkvijo Marijinega vnebovzetja, kjer je tudi Baragov kip. Nadaljuje se v Malo vas in mimo Knežje vasi v Dobrnič in se preko Grmade in Vrhtrebnjega zaključi v Trebnjem. Vsebuje tri življenjske postaje Friderika Barage, in sicer Trebnje, Malo vas in Dobrnič.

Organiziran pohod poteka zadnjo soboto v juniju v okviru Baragovega dneva - spominski dan Občine Trebnje.

Organizator: Kulturno društvo Trebnje, Klemenčičeva ulica 3, 8210 Trebnje,
07/30 45 739, 031/346 981, ivanka.viscek@guest.arnes.si (Ivanka Višček)

EMINA ROMARSKA POT

Emina romarska pot povezuje kraje, ki so neposredno ali posredno povezani z življenjem sv. Eme (pred 995 – ok. 1045). Pot poteka preko Koroške, Štajerske, Dolenjske in Gorenjske in je povezana z istoimensko potjo v Avstriji (Hemma Pilgerweg). Sv. Ema in njena družina sta imeli veliko posesti na Dolenjskem, kjer se je ohranilo čaščenje sv. Eme vse do danes. Mokronog, cerkev sv. Ruperta v Šentrupertu, grad Škrljevo, grad Mirna, Trebnje, grad Šumberk in samostan Stična so točke Emine romarske poti na Dolenjskem.

Informacije: TIC Trebnje, Baragov trg 1, 8210 Trebnje, 07/30 44 717, tictrebnje@volja.net

POT MARE RUPENE, ODCEP E7

Pot Mare Rupene, odcep evropske pešpoti E7, je bila urejena na pobudo krajanov Dobrniča v spomin na Maro Rupeno (1918 – 2003), rojeno v bližnji Mirni Peči, udeleženko prvega kongresa in prvo sekretarko Protifašistične fronte žensk ter kasneje neutrudno borko za izboljšanje položaja kmečkih žensk. Pot je dolga 20 km in predstavlja okrog pet ur zmerne hoje. Pričenja se v Dolenjskih Toplicah in poteka deloma skozi gozdove, deloma čez s trto poraščena pobočja in kraška polja prek Globodolskega polja in Dobrniča do Žužemberka.

Organiziran pohod poteka 2. nedeljo v oktobru.

Organizator: Kulturno turistično društvo Dobrnič, Dobrnič 9, 8211 Dobrnič, 041/241 794, ktd-dobrnic@volja.net (Anton Perpar)

GOZDNA POT ZAPLAŠKE STEZICE

V neposredni bližini cerkve na Zaplazu je urejena gozdna pot Zaplaške stezice. Krajša trasa (1 km) je namenjena zlasti šolskim skupinam, ki si na kratki poti ogledajo mlako, gozdno jaso in rastlinsko raznolikost tukajšnjega gozda. Daljša (3 km) pa vodi skozi bogato Grajsko hosto na Bajturn, 609 m visok grič, najvišjo točko občine Trebnje. Na tem sprehodu si lahko obiskovalec ogleda lovsko prežo, jasli in solnico, lisičje in jazbečeve jame, se okrepča z vodo iz Marijinega studenca in si ob zaključku poti ogleda še kmetijo s prijaznimi domačimi živalmi.

Skrbnik poti: Turistično društvo Čatež, Čatež 19, 8212 Velika Loka, 07/34 89 900, 031/796 378, tatjana.bregar@tem.si (Tatjana Bregar)

POHODNA IN GOZDNA UČNA POT SPEČA LEPOTICA

Pohodna in gozdna učna pot »Speča lepotica« poteka v celoti znotraj meja krajevne skupnosti Mirna in se nahaja zahodno do severozahodno od naselja Mirna. Pohodnik ima na izbiro dve poti. Daljša in zahtevnejša pot je dolga približno 19 km z dvema vzponoma in enim spustom, višinska razlika med izhodiščno točko in najvišjo točko poti znaša 181 m. Krajša in manj zahtevna pot pa je dolga približno 8.5 km, višinska razlika med najnižjo in najvišjo točko pa znaša 146 m. Pričetek in zaključek obeh pohodnih poti je pred gostiščem Pri Francki na Mirni.

Skrbnik poti: Krajevna skupnost Mirna, Glavna cesta 28, 8233 Mirna, 07/30 47 153, 031/643 365, ks.mirna@siol.net (Barica Kraljevski)

S KOLESOM OB TEMENICI IN MIRNI

S kolesom ob Temenici in Mirni se lahko kolesarji odpravijo na pet kolesarskih tur po občini Trebnje in sosednjih občinah Šentrupert in Mokronog – Trebelno, ki se ločijo po sami poti, dolžini poti (od 30 do 120 km), težavnosti ter številu in vrstah kulturnozgodovinskih in naravnih znamenitosti, poleg katerih so ture izpeljane. Vse poti pa se pričnejo in končajo v Trebnjem. Kolesarji imajo na voljo tudi pestro in ugodnejšo gostinsko ponudbo v nekaterih gostinskih lokalih ob poti. Trasa modre kolesarske ture je Trebnje – Dobrnič – Mirna Peč – Vrhtrebnje – Trebnje, dolžine 39,5 km in težke zahtevnosti. Potek zelene kolesarske ture je Trebnje – Čatež – Mirna – Trebnje, dolžine 30 km in srednje lahke zahtevnosti.

Informacije: TIC Trebnje, Baragov trg 1, 8210 Trebnje, 07/30 44 717, tictrebnje@volja.net

GALERIJA LIKOVNIH SAMORASTNIKOV TREBNJE

Galerija likovnih samorastnikov Trebnje je edina svoje vrste v Sloveniji in posebnost tudi v svetovnem merilu. Ustanovljena je bila leta 1971 in ima vsako leto obsežnejšo zbirko. Nastala je kot rezultat dejavnosti Tabora likovnih samorastnikov, ki je bil prvič organiziran leta 1968. Tabori so iz nekakšne množične delavnice prerasli v dneve spoznavanja z življenjem, kulturo in umetnostjo raznih narodov. Galerija likovnih samorastnikov v Trebnjem

hrani 987 slik in skulptur, ki jih je v tem obdobju ustvarilo 270 umetnikov iz 34 držav Evrope, Azije, Afrike, Severne in Latinske Amerike. Med njimi so mojstri katerih dela so že uvrščena v mnoge znamenite zbirke, galerije in muzeje širom sveta. Konec junija je mogoče umetnike opazovati pri delu v živo na tradicionalnem taboru.

Galerija likovnih samorastnikov Trebnje, Goliev trg 1, 8210 Trebnje
Odprto: pon – pet 15:00 – 17:00, sob 10:00 – 12:00, ned, prazniki in izven odpiralnega časa odprta po predhodnem naročilu.

Informacije: CIK Trebnje, Kidričeva ulica 2, 8210 Trebnje, 07/34 82 100, 031/250 347, info@ciktrebnje.si, www.ciktrebnje.si

JURJEVA DOMAČIJA NA OBČINAH

V vasi Občine, se nahaja muzej na prostem Jurjeva domačija (Občine 11), kulturno-etnološki spomenik posebnega krajevnega pomena. Tu je na ogled kmečka arhitektura, značilna za te kraje v 18. stol. Obsega pritlično, deloma zidano, deloma leseno stanovanjsko hišo s črno kuhinjo, kamro in štibelcem (manjšo spalnico), svinjak, kaščo, pod (skedenj) in vodnjak. Notranja oprema hiše je dobro ohranjena. V stari Jurjevi domačiji vas povsem prevzeme duh pretekle zgodovine in lastnikov, ki so s trdo voljo in nemalo truda skrbeli za svoje imetje in tako pripomogli k bogatejši kulturno – etnološki dediščini. Ogleda vreden muzej na prostem, kjer lahko starejši obujajo spomine, mlajši pa odkrivajo preteklost.

Informacije: TIC Trebnje, Baragov trg 1, 8210 Trebnje, 07/30 44 717,
tictrebnje@volja.net

GRAD MIRNA - SPEČA LEPOTICA

Grad Mirna pomeni nepogrešljiv poudarek enega najvrednejših pogledov v Mirnski dolini in ga je občutiti kot dediščino estetskih načel srednjeveških stavbnih projektov. Zaznamovala so ga vsa zgodovinska obdobja. V pisnih virih se prvič omenja leta 1165. Njegovi lastniki so se hitro menjavali. Grad je bil razdejan v kmečkih uporih leta 1515, v 17. stol. pa so nekdanjo grajsko srednjeveško utrdbo spremeni v renesančno palačo. Grad je imel tudi mogočno obrambno obzidje s strel-

nimi linami in obrambnimi stolpi. Na božični dan leta 1942 so grad požgali partizani, po 2. sv. vojni pa so ga z miniranjem še dodatno uničili. Od leta 1962 za grajske ostaline in njihovo obnovo skrbi dr. Marko Marin in tako grad že dobiva nazaj staro podobo.

Informacije: Marko Marin, Cesta na Fužine 7, 8233 Mirna, 07/30 47 092, 041/822 294

TURISTIČNO INFORMACIJSKI CENTER TREBNJE (TIC TREBNJE)
Baragov trg 1, 8210 Trebnje
07/30 44 717, tictrebnje@volja.net, www.trebnje.si
Odprto: pon – pet 9:00 – 15:00, sob 13:00 – 15:00

V Turistično informacijskem centru Trebnje vam bomo z veseljem posredovali informacije o najzanimivejših krajih in kulturno-zgodovinskih znamenitostih v občini Trebnje. Predstavili vam bomo gostinsko ponudbo in možnost prenočitve ter vas napotili po pohodnih poteh ali morda na kakšno od vinskih cest. Izvedeli boste tudi vse o prireditvah in dogajanju v našem koncu. Napotili pa vas bomo na kakšen prijeten izlet. Lahko pa se boste tudi opremili z informativnim gradivom v slovenskem in tujih jezikih. V objem Temenice in Mirne ste vabljeni peš, s kolesom ali na konjskem hrbtu, kajti okoliški gričk vas že pričakujejo.

Trebnje

DRUŠTVO ZA RAZVOJ PODEŽELJA
Zg. Jablanica 1,1275 ŠMARTNO pri Litiji

PO SADNIH JABLANIŠKE DOLINE

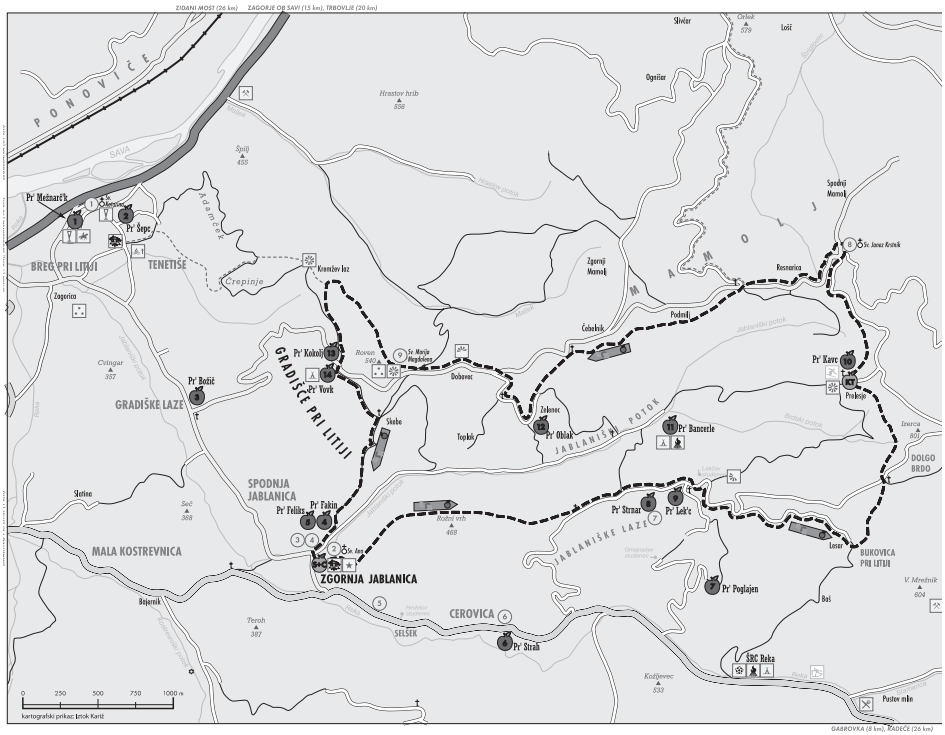

4 ure hoda, nezahtevna, označena pot
POHOD: prvo soboto v aprilu

Jarina
Doma na podeželju

ZADRUGA ZA RAZVOJ PODEŽELJA
KIDRIČEVA CESTA 1, 1270 LITIJA
TEL:(01) 897 21 04, 051 312 739
WWW.SRCE-SLOVENIJE.SI INFO@JARINA.SI

RAZVOJ IN TRŽENJE PODEŽELSKE TURISTIČNE PONUDBE:

POČITNICE NA PODEŽELJU:

- TABORJENJE NA KMETIJI

ENODNEVNI IZLETI PO OBMOČJU SRCA SLOVENIJE:

- OBISK SREDIŠČA SLOVENIJE, NAJDIŠČA VAŠKE SITULE, GRADOV BOGENŠPERK, TUŠTANJ, NAJDEBELEJŠEGA KOSTANJA, SAMOSTANA STIČNA, ČUDOVITIH CERKVA IN MUZEJEV BRODARSTVA, RUDARSTVA IN LUTK, ENERGETSKIH TOČK,...
- POKUŠINE DOMAČIH SIROV, NAPITKOV, DOMAČEGA KRUHA IN PECIVA...
- OKUSNO KOSILO, DOBRA KAPLJICA
- ODLIČNO VODENJE, DOMAČE VZDUŠJE

UČNI PROGRAMI V NARAVI:

- OGLARSKA UČNA POT
- »PASTIRCI« , SPOZNAVANJE POKLICEV
- ČEBELARSKA UČNA POT
- REČNA UČNA POT
- GEOLOŠKA UČNA POT

STROKOVNE EKSKURZIJE:

- OGLEDI »DOBRIH PRAKS« NA PODEŽELJU

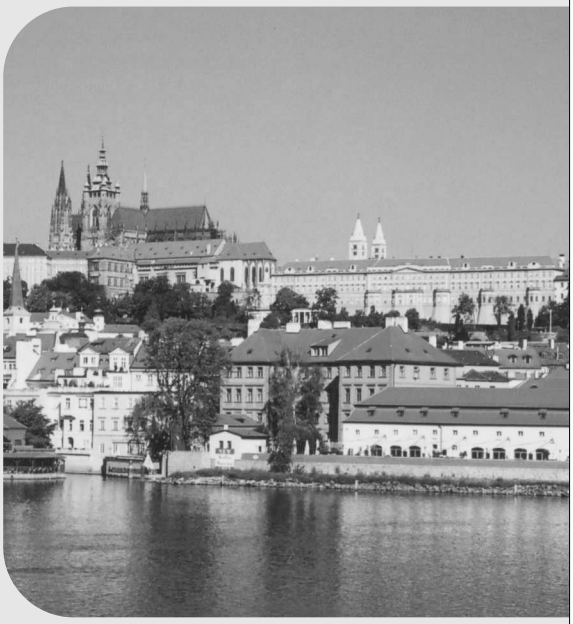

Z vlakom udobno in poceni ...

Beograd 25 €
Benetke 15 €
Budimpešta 29 €
Dunaj 29 €
Linz 19 €
Praga 29 €
Zürich 29 €

Vse podrobnejše informacije dobite na vaši železniški postaji,
spletnih straneh Slovenskih železnic **www.slo-zeleznice.si**
in po e-pošti **potnik.info@slo-zeleznice.si**

Slovenske železnice

1851

Celjska Mohorjeva družba

Prva in najstarejša založba
na Slovenskem

Vabimo vas v naši knjigarni:

v Celju
Prešernova 23, T 03/490-14-20 (21)

in Ljubljani
Nazorjeva 1, T 01/244-36-50

www.mohorjeva.org

Banka Koper d.d., Pristaniška ulica 14,
6502 Koper, tel. 05 66 61 000,
e-pošta: info@banka-koper.si
http://www.banka-koper.si

FORBO SIEGLING

BELTING

Dragomelj 84, 1230 Domžale, tel.: 01 563-43-20, faks: 01 563-43-26

Vaša rešitev na področju transporta in pogona v vseh vejah industrij:

- konfekcioniranje,
- proizvodnja,
- servis.

TRANSILON, EXTREMULTUS, PROLINK.....

Več na naših straneh: **www.forbo-siegling.si**

NOVO V IVANČNI GORICI

KOVIDOM

AVDIO - VIDEO - TV - BELA TEHNIKA
VSEH ZNANIH PROIZVAJALCEV

TRGOVINA KOVIDOM, Miloš Kovič s.p.
Sokolska ulica 5, 1295 Ivančna Gorica
tel./faks 01 787-80-38, gsm 041 399-458,
e-naslov: info@kovidom.si www.kovidom.si

Za nakup ni potreben obisk trgovine!
Pokličite! Brezplačno pripeljemo na dom!
Plačate ob prevzemu!

LEVSTIKOVA POT

Sevno 44, 1276 Primskovo
tel. *386 1 899-52-51, faks *386 1 899-52-50, gsm *386 41 649-351
http://www.levstik.si, E-pošta: info@levstik.si, info@bregar.si

Za organizirane šolske skupine, skupine planincev ali druge skupine vam lahko organiziramo popotovanje kadarkoli med letom. Levstikova pot je vedno zanimiva.

Množično popotovanje je vedno drugo soboto v novembru ne glede na vremenske razmere. Kljub temu nekaj prihodnjih datumov: 8. november 2008, 7. november 2009, 13. november 2010, ...

Smo pa vedno na voljo tudi za vse dodatne informacije v zvezi z zanimivostmi in kraji, ki so omenjeni v tej knjigi.

Kazalo:

Marta Krpič
OŽIVLJENO POPOTOVANJE *4*

Fran Levstik
POPOTOVANJE IZ LITIJE DO ČATEŽA *9*

OBČINA LITIJA,
DOBRODOŠLI V SREDIŠČU SLOVENIJE *31*

VOZLIŠČE POTI IN ZGODOVINE
DOBRODOŠLI V OBČINI ŠMARTNO PRI LITIJI *35*

OBČINA TREBNJE - DEŽELA 15. POLDNEVNIKA *39*

Spoštovane bralke in bralci!

Vsako leto je na množični prireditvi kakšna novost, zato je zelo pomembno, da pred prireditvijo obiščete internetne strani Levstikove poti na naslovu www.levstik.si in preberete vsa podrobna navodila o udeležbi.

Pa ne samo pred prireditvijo, tudi med letom boste na straneh našli zanimive informacije o Levstikovi poti in drugih prireditvah na območju občin Litija, Šmartno pri Litiji in Trebnje. Predvsem pa velja povabilo, da na Levstikovo pot pridete tudi med letom, ko boste lahko v miru spoznali prijazne domačine in krajino občutili še v kakšnem drugem letnem času. Za informacije smo vam vedno na voljo prek e-pošte info@levstik.si.

Kot pove naslov knjige, Levstikova pot ni samo pot od Litije do Čateža, ampak vse znamenitosti, vsi prebivalci, krajina, arhitektura in druge zanimivosti na širšem območju. Zato v tej knjigi tudi o projektu Srce Slovenije. Levstikova pot v širšem pomenu je tudi Geoss, grad Bogenšperk, Gabrovka, oglarske Dole, trebanjske pohodniške poti in prireditve, kolesarjenje po Zasavju, ... In še bi lahko naštevali.

Vabimo vas k sodelovanju. Pošljite prispevke o Levstikovi poti in fotografije, da bi jih objavili v knjigi prihodnje leto.

Levstikova pot

POTRDILO ZA PRIJAVNINO

Ta zapis velja kot potrdilo udeležencu 21. popotovanja po Levstikovi poti v soboto, 10. 11. 2007 za plačilo prijavnine, če se je na startu prireditve prijavil in plačal prijavnino. Potrdilo velja samo za prijavljene udeležence, ki imajo prijavo potrjeno z žigom v dnevniku Levstikove poti za leto 2007 z izpolnjenimi podatki o lastniku dnevnika.

Za ostale, ki knjigo prejmejo kot reklamni izvod ali po drugi poti, to potrdilo ne velja.

Prijavnina je bila poravnana v znesku 3 €, DDV ni zaračunan, ker družba Narava Bregar, k.d., ni zavezanec za DDV.

Sevno, 10. november 2007
Narava Bregar, k.d.,
Sevno 44, 1276 Primskovo,
davčna številka 17547393